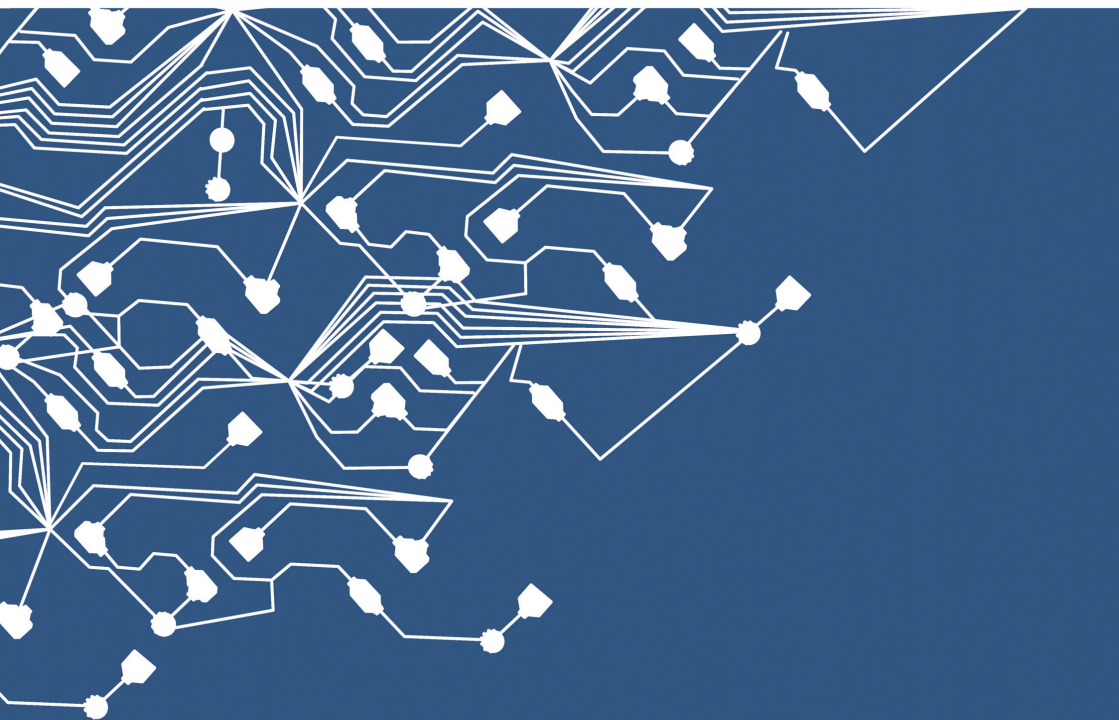

Riikka Jalonen

LAPSEN OIKEUKSIEN SOPIMUKSEN JA SEN NÄKÖKULMIEN SISÄLTYMINEN KORKEAKOULUOPINTOIHIN SUOMESSA

**Lapsen oikeuksien
sopimuksen ja sen
näkökulmien sisältyminen
korkeakouluopintoihin
Suomessa**

Riikka Jalonen

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

© tekijä ja Humanistinen ammattikorkeakoulu

Riikka Jalonen

Lapsen oikeuksien sopimuksen ja sen näkökulmien sisältyminen
korkeakouluopintoihin Suomessa

Sarja B. Projektiraportit ja selvitykset 21, 2011

ISBN 978-952-456-113-6 ISSN 1799-179-X ISSN L 1457-5531

verkkójulkaisu:

julkaisu/sarja-b-projektiraportit-ja-selvitykset/lapsen_oikeudet

Humanistinen ammattikorkeakoulu – HUMAK

Annankatu 12, 00120 Helsinki

www.humak.fi

humak@humak.fi

Sisältö

1. SELVITYSTYÖN TAUSTA, TAVOITTEET JA MENETELMÄT	5
2. NYKYTILANTEEN ESITTELY KOULUTUSALOITTAIN	11
2.1 Kasvatusala	11
2.2 Oikeustieteet	22
2.3 Sosiaali- ja terveysala	24
2.4 Maanpuolustus ja poliisi	40
2.5 Teologia	41
2.6 Kauppatieteet	43
2.7. Lääketiede	44
3. LAPSEN OIKEUDET - OPINNOT HELSINGIN YLIOPISTON AVOIMESSA YLIOPISTOSSA	46
3.1 Taustaa	46
3.2 Opintojen rakenne	47
3.3. Kokemukset	49
4. MALLEJA ULKOMAILTA	50
4.1 Barnrättsakademin Ruotsissa	50
4.2 Kenniscentrum kinderrechten Belgiassa	51
5. LAPSEN OIKEUKSIEN OSAAMINEN NYT JA TULEVAISUUDESSA	53

6. LAPSEN OIKEUKSIEN OSAAMINEN TULEVAISUUDESSA – ESITYKSET KEHITTÄMISEEN	62
LÄHTEET	66
LIITTEET	69

1. Selvitystyön tausta, tavoitteet ja menetelmät

Lapsen oikeuksien yleissopimus hyväksyttiin Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksessa vuonna 1989 ja Suomi allekirjoitti sen vuonna 1991. Sopimus velvoittaa viranomaisia lasta koskevissa toimenpiteissään ja päätöksissään arvioimaan niiden vaikutukset lapseen, ottamaan huomioon lapsen etu ja kuuntelemaan lapsen mielipidettä. Lisäksi siihen on kirjattu selkeäsanaisesti valtioille tiedottamisvelvoite sopimuksen sisällöstä ja velvoitteista. Sopimuksen 42 artiklan mukaan 'sopimusvaltiot sitoutuvat saattamaan yleissopimuksen periaatteet ja määräykset yleisesti niin aikuisten kuin lastenkin tietoon tarkoituksenmukaisesti ja aktiivisesti'. Tähän mennessä Suomen valtion tiedottaminen lapsen oikeuksista on ollut puutteellista, ja kansalaisjärjestöt ovat huolehtineet tiedottamisesta lähestulkoon yksin, joskin Suomen valtio on tukenut järjestöjen tiedotushankkeita taloudellisesti.

Kulttuuri- ja urheiluministeri Stefan Wallin perusti helmikuussa 2009 kansallisen viestintä- ja vaikuttamiskampanjan johtoryhmän, jonka tavoitteena oli vahvistaa valtiovallan osuutta lapsen oikeuksista tiedottamisessa ja hakea kokemusta pysyvien tiedotusvastuiden luomiseksi. Ryhmä työskenteli 31.3.2010 saakka. Johtoryhmä teki ehdotuksen lapsen oikeuksien kansalliseksi viestintä- ja toimintastrategiaksi, (Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioon 2010:4 ”Lapsen oikeuksien kansallinen viestintästrategia”). Strategia sisälsi paitsi suoraan viestintään myös opetukseen, koulutukseen ja toiminnalliseen yhteistyön rakenteeseen liittyviä suosituksia.

Tämä selvitys liittyy kyseisessä viestintästrategiassa esitettyyn ehdotukseen numero 8, jonka mukaan valtiovallan tulee selvittää lapsen oikeuksien sopimukseen liittyvän opetuksen tilanne yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa sekä selvityksen pohjalta määriteltävä, mikä tai mitkä koulutusyksiköt voivat olla valtakunnallisina lapsen oikeuksien koulutuksen kehittämisestä vastaavia toimijoita. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin poli-

tiikkaohjelma on antanut selvityksen teon toimeksiantona Humanistiselle ammattikorkeakoululle.

Lapsen oikeuksien sopimus velvoittaa valtioita raportoimaan sopimuksen kansallisesta toimeenpanosta Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien komitealle. Suomi on antanut komitealle määräaikaisraportteja tähän mennessä neljästi ja jo ensimmäisessä, vuonna 1995 annetusta määräaikaisraportista Suomi sai komitealta palautetta heikosti hoidetusta tiedotusvelvollisuudesta. Määräaikaisraportin pohjalta komitea antoi Suomella päätelmänsä ja suosituksensa, jossa se katsoi tiedotuksen olevan epäyhte näistä ja strategiatonta kiinnittäen erityisesti huomiota lasten kanssa ja hyväksi työskentelevien ammattilaisten, kuten opettajien, lainvalvojien ja tuomarien, koulutuksen olevan riittämätöntä sopimuksen tunnettuuden osalta. Komitea muistutti Suomea viestintästrategian puuttumisesta seuraavassakin vuoden 2000 päätösraportissaan, jossa se ehdotti samalla myös lapsen oikeuksien sopimuksen liittämistä osaksi koulujen opetussuunnitelmia ja ammattilaisten koulutuksen systematisoimista. Vuoden 2003 määräaikaisraportissa mainitaan, että lapsen oikeuksien yleissopimuksen sisältö integroitiin valtakunnalliseen peruskoulujen opetussuunnitelmaan ja että se toteutuisi kattavasti koko maassa vuoteen 2006 mennessä. Tämä työ on vielä kesken ja peruskoulujen ja lukioiden opetussuunnitelmia koskevia näkökulmia käsitellään tarkemmin kasvatusalan koulutusta esittelevässä alaluvussa. Lisäksi lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten koulutuksesta mainittiin erityisesti tuomareille järjestettävä vuosittainen perheoikeudellinen täydennyskoulutus. Toisaalta huomiota kiinnitettiin siihen, että ammattilaisten täydennyskoulutus oli edelleen puutteellisesti toteutettu. Määräaikaisraportteihin ja komitean päätelmiin ja suosituksiin voi kokonaisuudessaan tutustua ulkoasianministeriön sivuilla osoitteessa: <http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?contentid=68142> .

Päätelmissään ja suosituksissaan lapsen oikeuksien komitea on erityisesti korostanut, että sopimus tulee sisällyttää koulujen opetussuunnitelmiin ja lasten parissa työskentelevien ammattilaisten koulutukseen ja siten kannustanut Suomen valtiota jatkamaan pyrkimyksiään tarjota lasten kanssa ja hyväksi työskenteleville ammattilaisille riittävää ja järjestelmällistä lasten oikeuksia koskevaa koulutusta sekä perehdytystä. Lähtökohtana on ol-

lut, että lasten ja nuorten parissa sekä heitä varten työskentelevien on tunnettava kansallinen lapsilainsäädäntö, mukaan lukien lapsen oikeuksien sopimus, jotta he voivat toimia pätevästi työssään. Myös Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelman tavoitteena on ollut tietoisuuden lisääntyminen lapsen oikeuksien sopimuksesta Suomessa sekä varmistaa lapsen oikeuksien sisältyminen lasten kanssa työskentelevien perus- ja täydennyskoulutukseen. Kuitenkin tähän asti Suomessa ei ole ollut selvyytystä siitä, miten laajasti ja millä tavoin lasten parissa ja lapsille työskentelevät saavat tietoja ja taitoja lapsen oikeuksista osana koulutustaan. Kansalaisjärjestöjen projektiluontoisesti järjestämästä koulutuksesta ja yhteistyöstä eri oppilaitosten kanssa on olemassa tietoa liittyen järjestöille myönnettyihin hankerahoituksiin, joskaan tätä tietoa ei ole kerätty yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Monet järjestöt myös vierailevat peruskouluissa kertomassa oppilaille lapsen oikeuksista, esimerkiksi Suomen UNICEF tekee vuosittain yhteistyötä noin 300 peruskoulun kanssa täten tavoittaen joka kymmenennen kaikista suomalaisista peruskouluista. UNICEF rahoittaa kouluyhteistyönsä pääosin suomalaisista kerätyin keräysvaroin. Lisäksi UNICEFin lapsen oikeuksien asiantuntijat kiertävät pitämässä asiantuntijaluentoja korkeakouluissa eri alojen opiskelijoille. (UNICEF)

Lapsen oikeuksien sopimuksen ja näkökulmien sisällyttämisestä eri ammattikorkeakoulujen tai yliopistojen tutkintoon johtavaan koulutukseen tai täydennyskoulutukseen on ollut tarjolla vain niukasti sirpalemaista ja pitkälti olettamuksiin perustuvia tietoja. Korkeakoulutuksen edustajat ovat olleet hyvin heikosti edustettuina lapsen oikeuksien sopimuksen tilannetta kartoittavissa ja kehittävässä elimissä Suomessa. Huomion arvoista on esimerkiksi, että tämän selvitystyön taustalla olevan Lapsen oikeuksien kansallisen viestintästrategian tuottaneessa laaja-alaisessa ryhmässä oli edustettuina runsaasti eri kansalaisjärjestöjä sekä useita ministeriöitä, mutta korkeakoulu (tai muutkaan oppilaitokset) eivät olleet siinä mukana.

Tämän selvityksen tavoitteena on ollut kerätä tietoa korkeakoulujen perustehtävänsä osana tekemästä työstä liittyen lapsen oikeuksien sopimuksesta tiedottamiseen. Tavoitteena on ollut selvittää miten laajasti ja millä tavalla lapsen oikeuksien sopimukset ja sen näkökulmat sisältyvät tulevien ammattilaisten tutkintoon johtavaan koulutukseen ja millaista täydennyskou-

lutusta siitä on tarjolla, jotta mahdolliset kehittämistarpeet voidaan tunnistaa ja toimintaa voidaan kehittää olemassa olevan tiedon pohjalta. Toisaalta tavoitteena on tuoda näkyväksi korkeakoulujen tekemä työ lapsen oikeuksien sopimuksesta tiedottamisessa.

Selvityksen on tehnyt Humanistisen ammattikorkeakoulun lehtori, VTM Riikka Jalonen 1.11.2010 – 31.3.2011 välisenä aikana.

Ensimmäisenä haasteena oli tehdä toimiva raja selvitystyölle. Lapsen oikeudet on laaja asiakokonaisuus, jota voidaan tarkastella useasta eri näkökulmasta ja lapsen oikeudet koskevat paitsi suoranaisesti lasten parissa työskenteleviä ammattilaisia myös heitä, joiden päätöksillä tai teoilla on vaikutuksia lapsen oikeuksien toteutumiseen epäsuorasti. Tämän vuoksi alakohdasta rajausta on ollut tavallaan mahdotonta tehdä ja siten ei lähtökohtaisesti koettu mielekkääksi rajoittaa selvitystä ainoastaan lasten parissa työskentelyyn suoranaisesti liittyviin aloihin vaan työhön on alkuvaiheessa otettu mukaan kaikki koulutusalat ja suomalaiset korkeakoulut.

Suomalainen korkeakoulujärjestelmä muodostuu ammattikorkeakouluista ja yliopistoista, joilla on yhteiskunnassa toisistaan poikkeavat tehtävät. Ammattikorkeakoulujen toiminnassa korostuu erityisesti yhteys työelämään ja alueelliseen kehittämiseen ja yliopistoille keskeisintä on tieteellinen tutkimus ja siihen perustuva ylin opetus. Suomessa on 16 yliopistoa ja 27 ammattikorkeakoulua, jotka toimivat yhteensä yli 70:llä eri paikkakunnalla (opetushallitus). Toimijoita on siis monia ja niillä kullakin on oma organisaatiokulttuurinsa ja hallintorakenteensa. Tämä asettaa omat haasteensa tiedon keräämiselle ja jäsentämiselle. Selvityksen aikana tietoja on kerätty monin eri tavoin, joita kuvataan seuraavaksi.

Joulukuussa 2011 lähetettiin kaikille 43 Suomen korkeakoulujen rehtoreille alustava kysely koskien lapsen oikeuksien sopimuksen sisällyttämistä kyseisen korkeakoulun opettamiin koulutusaloihin (Liite 1). Kutakin korkeakoulua pyydettiin välittämään kyselyä eteenpäin omassa organisaatiossaan parhaaksi katsomallaan tavalla. Kyselyyn vastasi 31 korkeakoulua. Vastanneista viisi ilmoitti, ettei lapsen oikeuksien sopimus tai sen näkökulmat sisälly korkeakoulunsa opetukseen.

Tämän alkukartoituksen jälkeen lähdettiin selvittämään tarkemmin tiettyjä koulutusaloja ja lisäksi mukaan otettiin muutamia keskeisiä aloja, jotka

ovat kasvatusala, oikeustieteet, teologia, lääketiede sekä sosiaali- ja terveystieteet. Näillä aloilla kerättiin tieto lapsen oikeuksien sisällyttämisestä opintoihin kaikista Suomen korkeakouluista riippumatta siitä, olivatko ne vastanneet osaltaan alustavaan rajausta koskevaan kyselyyn tai rajanneet itsensä kyselyn ulkopuolelle. Alustavan kyselyn kautta taas tarkempaa tietoa saatiin esimerkiksi maanpuolustuskorkeakoululta ja Hankenilta, jotka muuten olisivat selvityksen tekijän omien ennakkoluulojen vuoksi helposti voineet rajautua selvitystyön ulkopuolelle. Lopulta ainoastaan Kuvataideakatemia ja Sibelius-akatemia eivät vastanneet kyselyihin lapsen oikeuksien sopimuksen sisältymistä korkeakoulun järjestämään koulutukseen. Lista kaikista korkeakouluista, jotka ovat vastanneet joko Webropol –kyselyyn tai sähköpostikyselyihin on liitteenä (liite 2).

Tämän selvityksen tiedot perustuvat osittain korkeakoulujen opinto-oppaisiin tutustumiseen. Keskeisin tieto kunkin korkeakoulun osalta on kuitenkin saatu suoraan korkeakoulujen pedagogisen henkilökunnan kanssa käytyjen keskustelujen ja sähköpostitse käydyn viestinnän kautta. Korkeakoulujen henkilökunta on ollut suureksi avuksi ja heidän aktiivisuutensa ja sitoutumisensa asian selvittämiseen organisaation sisällä on mahdollistanut kattavan tiedon keräämisen. Usein ensimmäisen yhteydenoton jälkeen korkeakoulut ovat käyneet asiasta keskustelua oman organisaationsa sisällä ja esittäneet hyvinkin valmiita kokonaisuuksia suoraan selvityksen tekijälle. Selvitykseen osallistuneiden määrää on siis mahdotonta tarkkaan määritellä, mutta useampi sata henkilöä tähän työhön on antanut panoksensa. Yksittäisen koulutusohjelman sisällä on joissain tapauksissa yli kymmenenkin lehtoria osallistunut yhteisen vastauksen kokoamiseen.

Suuri kiitos selvityksen valmistumisesta kuuluukin siis ammattitaitoisille ja oman toimialansa ja yhteiskunnan kehittämiseen sitoutuneille yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen pedagogiselle henkilökunnalle. Korkeakoulujen henkilökunnan lisäksi Lapsiasiavaltuutettu Maria Kaisa Aulan, UNICEF:n ohjelmajohtajan Inka Hetemäen sekä Euroopan neuvoston ”Building a Europe for and with Children” -ohjelman erityisneuvonantajan Tiina-Maria Levamon esille tuomat asiantuntevat näkökulmat ovat olleet merkittävä apu selvitystyössä.

Tässä selvityksessä esitellään kaikki ne korkeakoulutahot, jotka ovat kuvanneet lapsen oikeuksien sisältyvän jollain tavalla osaksi opetustaan ja jotka ovat myös konkretisoineet tavan, jolla lapsen oikeudet sisältyvät opetukseen. Kaikkia tai edes huomattavaa osaa korkeakoulujen pedagogisesta henkilökunnasta on tämän tyyppisessä selvitystyössä aivan mahdotonta tavoittaa. Tässä selvityksessä nousee esille aktiivisten yksittäisten opettajien rooli lapsen oikeuksiin liittyvien tietojen, taitojen ja asenteiden välittäjinä ja kehittäjinä. Toisaalta tässä selvityksessä ei nimetä ja kuvata tarkemmin niitä tahoja joiden tarjoamaan korkeakoulukseen lapsen oikeuksien sopimuksen näkökulmat eivät sisälly. Toimeksiannon mukaisesti myös toisen asteen koulutus on rajattu selvitystyön ulkopuolelle. Korkeakouluilta pyydettiin myös vastausta miten niiden järjestämässä täydennyskoulutuksessa lapsen oikeudet on sisällytetty opetukseen. Kahdeksan korkeakoulua ilmoitti alustavassa kyselyssä lapsen oikeuksien sopimuksen ja sen näkökulmien sisältyvän korkeakoulunsa järjestämään täydennyskoulutukseen, mutta yhdeltäkään korkeakoululta ei saatu konkreettisia esimerkkejä koulutusaloista tai tarkempaa selvitystä.

2. Nykytilanteen esittely koulutusaloittain

Tässä luvussa tavoitteena on ollut esitellä eri koulutusalat jäsentäen ja ryhmitellen niitä mahdollisimman johdonmukaisesti aloittain. Korkeakoulu on järjestetty aakkosjärjestykseen erotellen yliopistot ja ammattikorkeakoulu omiksi kokonaisuuksikseen. Suomalainen korkeakoulukenttä on moninainen ja sitä olisi varmasti voinut jäsentää myös muilla tavoin. Luettavuus ja kokonaisuuden hahmottuminen lukijalle on ollut valitun jäsennyksen lähtökohtana.

2.1 KASVATUSALA

Suomessa peruskoulun suorittaa lähes 100 prosenttia väestöstä. Peruskoululla voisi olla merkittävä rooli valtion lapsen oikeuksien sopimuksen tiedotusvelvollisuuden täyttämässä ja lapsen oikeuksien edistämässä yhteiskunnassa. Perusopetuslaissa asetetaan opetuksen tavoitteeksi oppilaiden kasvun tukeminen ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen. Tavoitteeksi on määritelty myös sivistyksen ja tasa-arvon edistäminen yhteiskunnassa. Koulujen opetussuunnitelmat uudistettiin erityismääräyksellä elokuussa 2010. Uudistuksessa YK:n lapsen oikeuksien sopimus, YK:n ihmisoikeusjulistus, Euroopan ihmisoikeussopimus sekä YK:n toiminta sisällytettiin perus- ja lukio-opetuksen arvopohjaan sekä 7.-9-luokkalaisten historian opetuksen sisältöön. Lisäksi lukion historian oppisisältöön lisättiin YK:n ihmisoikeusjulistus ja muut keskeiset ihmisoikeussopimukset. Kouluilla on aikaa elokuuhun 2011 asti ottaa määräyksen mukaiset opetussuunnitelmat käyttöön.

Tässä aluvussa esitellään, millä laajuudella ja tavoin suomalaisessa varhaiskasvatuksen ja opettajankoulutuksessa lapsen oikeuksien sopimus on sisällytetty lastentarhanopettajien, luokanopettajien, erityisopettajien ja aineenopettajien koulutukseen. Ammatillista opettajakoulutusta tarjoavat

ammattikorkeakoulut joko eivät vastanneet kyselyihin ollenkaan tai vastasivat, että lapsen oikeudet eivät sisälly heidän järjestämäänsä koulutukseen.

Peruskoulujärjestelmän ja toisen asteen lisäksi lapset ja nuoret oppivat paljon myös koulun ulkopuolella ns. non-formaalien oppimisen kautta. Tätä oppimista tukemaan Suomen korkeakouluissa koulutetaan opettajakoulutuslaitoksien ja kasvatustieteiden ohella myös muilla koulutusaloilla ammattilaisia. Tähän selvitykseen on tämän luvun alle koottu yliopistoissa annettavan opettajakoulutuksen lisäksi erityisesti yhteisöpedagogien sekä nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen oppiaineiden opetuskuvaukset, vaikka viimeksi mainitut eivät yksinomaan kasvatusalalle sijoitukaan.

Helsingin yliopisto

Helsingin yliopiston opettajankoulutuksessa korostuu oppilaskeskeinen näkökulma. **Luokanopettajan opinnoissa** tämä tulee esiin erityisesti yleiskasvatustieteen opinnoissa, joissa korostetaan oppilasta ja hänen tarpeitaan opetuksen lähtökohtana. Lapsen oikeuksia ja oppilaslähtöistä opetusta työn keskeisinä periaatteina käsitellään mm. oppilaantuntemuksessa. Samoin ne tulevat esille opetussuunnitelmataarkasteluissa (didaktiikka, opetussuunnitelmateoria ja evaluaatio) kun puhutaan lapsen oikeudesta saada hyvää opetusta ja huolenpitoa. Opettajan pedagoginen tietäminen -kurssilla on voimakas opettajan ammatin eettisyyttä korostava painotus ja siinä lapsinäkökulma tulee selkeästi esiin. Lapsen oikeuksien sopimukseen liittyvät näkökulmat ovat sisällytetyt osaksi opettajaopintoja varsin monipuolisesti monien eri kurssien yhteydessä. Sopimuksen henki ja lapsen tarpeet tulevat siis esille läpi koulutuksen, mutta niiden linkittymistä lapsen oikeuksien sopimukseen ei välttämättä aina tule mainituksi

Aineenopettajan tutkintovaatimukseen sisältyy tällä hetkellä kurssi Kasvatuksen yhteiskunnalliset, historialliset ja filosofiset perusteet (5 op). Kyseiseen kurssiin sisältyy myös monikulttuurisuuden osio. Tällä kurssilla ihmis-oikeudet (ja lapsen oikeudet osana tätä laajempaa kokonaisuutta) mainitaan, mutta ei käsitellä syvällisesti. Aineenopettajan koulutus toimii järjestäjänä Globaalikasvatus-seminaarissa ”Maailma koulussa”, yhteistyössä Kehitys-yhteistyön palvelukeskuksen ja lukuisien kansalaisjärjestöjen kanssa. Kyseisessä vuosittain järjestetyssä seminaarissa on käsitelty paljonkin lasten oikeuksia

ja siihen osallistuu vuosittain luokanopettaja- ja aineenopettaja-opiskelijoita noin 150 opiskelijaa. Uusiin, vuonna 2012 voimaan tuleviin, tutkintovaatimuksiin tämä seminaari tulee pakollisena suorituksena luokanopettajaopiskelijoille osana maantieteen didaktiikan peruskurssia. Uusiin tutkintovaatimuksiin tulee myös sisältymään laitoksen kaikille opiskelijoille yhteinen uusi kurssi, nimeltään Erityisyyden ja moninaisuuden kohtaaminen (6 op), jolla käsitellään laaja-alaisesti erilaisten lasten, nuorten ja aikuisten kohtaamista opetus- ja kasvatustilanteissa. Kurssilla yhdistetään monikulttuurisuuden, erityispedagogiikan ja vuorovaikutuksen näkökulmia. Kursin lähtöajatuksena on, että ei ole ”erityis”oppilaita, vaan kohtaamisen taitoja tarvitaan ihan tavallisten lasten ja nuorten kanssa. Koko kurssiin sisältyy ajatus lasten oikeuksista ja ihmisoikeuksista, jotka tuodaan esille opettajaa velvoittavina opetussuunnitelma- ja muina asetuksina.

Itä-Suomen yliopisto

Erityisopettajien koulutuksen aikana lapsen oikeuksia käsitellään eri näkökulmista opintojen aikana esimerkiksi osana seuraavia opintokokonaisuuksia: Psykososiaalinen tuki (sisältää oleellisen lainsäädännön lasta koskien, myös uuden lastensuojelulain), Johdatus erityispedagogiikkaan (ihmisoikeuksien sopimus, lasten oikeuksien sopimus ja vammaisten oikeuksien sopimus/julistus sekä Salamancan julistus ja muut keskeiset YK:n ja EU:n asiakirjat koulutuksen näkökulmasta). Tutkimusmenetelmäkursseilla käsitellään tietoa lasten tutkimisesta ja lasten osallisuudesta tutkimukseen sekä lapsen oikeudesta tulla kuulluksi itseään koskevilla asioilla.

Soveltavan kasvatustieteen ja opettajankoulutuksen osastossa lapsen oikeuksiin liittyvä opetus on hyvin satunnaista ja hajanaista; eri opintojaksoilla ne tulevat esille lähinnä mainintana. Paras tilanne osastolla koetaan olevan **varhaiskasvatuksen** koulutuksessa. **Luokanopettajien** koulutuksessa lapsen oikeuksia käsitellään Erityiskasvatus erilaisissa kasvatusympäristöissä -opintojaksolla sekä esimerkiksi käsityössä (esim. siinä yhteydessä, kun käsitellään kudontaa, jolloin pohditaan lapsityövoiman käyttöä kudonnassa). Alkuopetuksen sivuaineen opetuksen yhteydessä sopimusta käsitellään lapsuudesta puhuttaessa; samoin kasvatus- ja kehityspsykologiassa ja pedagogisen etiikan kursseilla. Kasvatustieteen syventävissä opinnoissa, luokanopet-

tajaksi opiskelevat voivat tenttiä yhden lasten oikeuksia käsittelevän teoksen (John, M. 2003; Children's Rights and Power). Luento-opetuksessa lapsen oikeuksien sopimus on suppeasti esillä Kasvatustieteen perusteiden opintojaksolla. **Aineenopettajien pedagogisissa opinnoissa** sopimus mainitaan mm. Kasvatus ja sen tutkimus -opintojaksolla. Lapsen oikeuksia sivutaan myös **nuorisotutkimuksen opetuksessa** jonkin verran (oikeus koulutukseen, vapaa-aikaan, sosiaaliseen hyväksyntään, syrjimättömyyteen jne.).

Jyväskylän yliopisto

Varhaiskasvatuksen koulutuksen opetussuunnitelman perusteissa ja tavoitteissa on kirjattuna, että varhaiskasvatustieteen keskeisenä tehtävänä on edistää koulutuksen, tutkimuksen ja yhteiskunnallisen palvelutehtävänsä kautta lasten hyvinvoinnin ja oikeuksien toteutumista varhaiskasvatuksessa ja sitä laajemmin lasten elinolosuhteissa ja yhteiskuntaan osallistumisessa. Koulutuksessa painotetaan asiantuntijuuden rakentumista seuraavilla alueilla: lapsen kehitys, kasvu ja oppiminen sekä näiden tukeminen ja arviointi; kasvatuskumppanuuden rakentaminen ja lapsen oikeuksien toteutuminen sekä varhaiskasvatuksessa, että laajemmin yhteiskuntaelämässä.

Lapsen oikeuksien sopimus on siis ollut merkittävänä lähtökohtana ja punaisena lankana koko opetussuunnitelman rakentamisessa ja sisällöllisessä suunnittelussa. Lapsen oikeuksien sopimus käsitellään hyvin kattavasti opetuksessa perusopinnoista lähtien läpi koko opinto-ohjelman ja opiskelijat saavat siitä perusteellisesti tietoa eri opintojaksoilla.

Lapsen oikeuksien sopimusta käsitellään esimerkiksi seuraavilla opintojaksoilla:

Perusopinnot: KTKP103 Kasvatustieteen sosiologiset perusteet - opintojaksolla lapsen oikeuksien sopimus käsitellään asiakirjana ja avataan sen sisältämät periaatteelliset linjaukset (provision, participation, protection) ja tuodaan esille arviointia niiden toteutumisesta lapsuusinstituutioissa ja yhteiskunnassa yleisemminkin. Tässä yhteydessä opiskelijat saavat lähdeviitteitä asiaa koskevasta kirjallisuudesta ja materiaaleista. Varhaiskasvatustieteen perusopintoihin kuuluvalla opintojaksolla VARP003 Johdatus lapsuuden sosiologiaan opintojaksolla käytetään yksi luentokerta (2 t) lasten oikeuksien

käsittelymisen. Tässä yhteydessä käydään läpi lasten oikeuksien historiaa ja Lasten oikeuksien sopimuksen syntyprosessia ja sisältöä. Luentoan liittyen yhdellä demotunnilla (2t) opiskelijat pienryhmissä tutustuvat lapsen oikeuksien sopimukseen. Opintojaksoon kuuluvassa oppimistehtävässä opiskelijoiden tehtävänä on tutustua Päivi Tuonosen raporttiin Asiaa aikuisille! Lapset ja nuoret kertovat omien oikeuksiensa toteutumisesta Suomessa.

Aine- ja ammatilliset opinnot: VAAM028 Kasvatuskumppanuus – opintojaksolla keskeisenä sisältönä ovat varhaiskasvatussuunnitelmat, joiden tekemisen lähtökohtana on lapsen näkökulman huomioiminen varhaiskasvatuksen arjessa. VAAM029 Moniammatillinen verkostotyö-opintojaksolla perehdytään mm. lastensuojelulakiin, jonka keskeisenä lähtökohtana ovat lapsen oikeudet.

Syventävät opinnot: VARS005 Leikki lasten kulttuurisena ja oppimisen ympäristönä - opintojakso aloitetaan käymällä läpi opiskelijoiden kanssa lapsen oikeuksien sopimus siitä näkökulmasta, miten sen ainoan explisiittisesti leikkiä koskevan kohdan (artikla 31) lisäksi leikki sisältyy väistämättä moniin muihinkin artikloihin, vaikkei itse termiä niissä mainitakaan. Opiskelijat ovat yksin tai pienryhmissä lukeneet sopimuksen ja poimineet sieltä artiklat, jotka heidän mielestään voidaan tulkita koskevan myös leikkiä. Sitteen nämä artiklat on käsitelty yhdessä siten, että opiskelijat ovat myös perustelleet näkemyksensä ja niistä on kulloinkin keskusteltu. VARS001 Kehityksen riski- ja suojatekijät ja varhainen tuki- opintojakso aloitetaan palauttamalla mieliin lapsen oikeuksien sopimus ja sen huomioiminen kaikessa työssä, missä pohditaan lapsen kehityksen riskitekijöitä. KTKS011 Lapsuudentutkimuksen menetelmät – opintojaksolla käydään tutkimuksen näkökulmasta läpi lapsen oikeuksien sopimuksen ydinkohdat. Lisäksi ne ovat perussisältönä opintojaksoon liittyvässä oppimistehtävässä. VARS012 Varhaiskasvatuksen asiantuntijuutta syventävän harjoittelun (10op) muutama opiskelija on suorittanut Lapsiasiavaltuutetun toimistossa, jonka toiminnan keskiössä erityisesti lasten oikeuksien toteutuminen on. VARS023 Kasvattajan etiikka – opintojakson sisällöissä mainitaan lapsen ihmisoikeudet erityisesti ja niitä käsitellään laajasti.

Luokanopettajien ja aineopettajien perusopinnot Kasvun ja oppimisen ohjaaminen – opintojaksolla (OKLP410 ja OPEP411) käsitellään

erityispedagogisen osuuden luennoissa lapsen oikeuksien sopimusta osana erityisopetuksen periaatteita. Sopimuksesta nostetaan erityisesti tarkasteluun seuraavat kaksi seikkaa: vammaisuutta ei saa käyttää syrjintäperusteena lapsen oikeuksille (2§) ja kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelimien toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu (3§). Lapsen etua koskevaa 3§ tarkastellaan myös suhteessa uusittuun perusopetuslain 628/1998 pykälään 17, jossa todetaan: ”Erityisopetus järjestetään oppilaan etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioon ottaen muun opetuksen yhteydessä tai osittain tai kokonaan erityisluokalla tai muussa soveltuvassa paikassa.” Lainsäädännöllisestä näkökulmasta viesti on siis ristiriitainen lapsen oikeuksien sopimuksen 3§ ja perusopetuslain kohdalla. Perusopetuslain mukaan opettajien ei siis enää tarvitse pitää lapsen etua ensisijaisena, koska eduskunta on asettanut sen rinnalle yhtä tärkeäksi periaatteeksi opetuksellisen kokonaistilanteen ja tätä ristiriitatilannetta käsitellään opetuksessa opettajan johdolla.

Terveystiedon opettajankoulutuksessa opetussuunnitelmassa lapsen oikeuksien sopimus ei ole nimettyä paperina eikä se siten näy esimerkiksi oheislukemistoissa. Sopimuksen hyödyntäminen kursseilla jää siis kunkin opettajan harkittavaksi. Sopimusta käsitellään ainakin esimerkiksi Terveyskasvatuksen ja terveystiedon perusteet (TERV003), Terveyttä ja turvallisuutta edistävä koulu (TERV105) ja Terveystiedon opettajan asiantuntijuus (TERV106) ja Johdatus terveyden edistämisen ja terveystiedon perusteisiin (TERP012)- kursseilla. Kyseisillä kursseilla sopimusta ei käydä läpi kohta kohdalta, vaan se on tuotu osaksi näkökulmien perusteluita tai keskustelujen pohjana (opiskelijat ovat esim. joutuneet pohtimaan mitkä kohdat koskevat opettajaa ja koulua, miten ko. asiat toteutuvat koulussa, mihin/ miten opettaja voi niihin vaikuttaa jne.). Lisäksi lapsen oikeuksien näkökulmaa tuodaan pohdittavaksi myös terveystiedon opettajien eettisen osaamisen opetuksessa sekä tenttikysymyksissä koskien esim. lasten- ja nuorten psykiatriaa, aggressiokasvatusta sekä tunnekasvatusta.

Lapin yliopisto

Lapsen oikeuksien sopimus näyttäytyy **luokanopettajankoulutuksessa** opettajan työn taustalla olevissa arvoissa ja käytänteissä. Itse lapsen oikeuksien sopimuksen olemassa olosta tiedotetaan opiskelijoille satunnaisesti eri kursseilla. Usein sopimuksen näkökulmat ja sisällöt nousevat esille käsiteltäessä laajempia eettisiä kysymyksiä. Esimerkiksi opetushallinnon kursseilla käsitellään paljonkin oppilaan oikeuksia, samoin kuin opettajan velvollisuuksia ja oikeuksia, muttei varsinaisesti puhuta lapsen oikeuksista.

Lapsen oikeuksien sopimuksen opetusta koskevat artiklat on sisällytetty erityispedagogiikan peruskurssiin yhtenä opetusta säätelevänä taustalakina. Tämä kurssi on pakollinen kaikille opettajan opintoja (luokanopettaja, kuvataidekasvattaja) suorittaville. Lapsen oikeuksien sopimus esitellään myös Erityispedagogiikan käyttäytymisen haasteet – kursilla lastensuojeluun liittyen kuvaten miten sopimus velvoittaa sopimusvaltioita toimimaan lapsen oikeuksien turvaamiseksi ja miten sopimuksen periaatteet näkyvät lastensuojelunlain ja käytänteiden taustavoimana. Äidinkielen opetuksessa on lapsen oikeudet tuotu osaksi opintoja esittelemällä lasten tietokirjallisuuden yhteydessä YK:n ihmisoikeuksien sopimuksesta tehtyä pienille lapsille suunnattua taidekuvakirjaa.

Koulutuksen sukupuolistavat käytännöt -kurssin yhteydessä käydään läpi myös lapsen oikeuksia, tarkasteltaessa tasa-arvoisen ja yhdenvertaisuuteen tähtäävän kasvatuksen perusteluita lainsäädännöllisellä ja sopimusten tasolla.

Kenttäharjoittelun alkaessa opiskelijoille pidetään lyhyt luento opettajan eettisestä vastuusta ja velvollisuuksista, jolla puhutaan myös lapsen oikeuksista. Opetusharjoitteluissa käydään läpi harjoittelukoulun opetussuunnitelma ja tarkastellaan mm. aihekokonaisuuden sisältöä nimeltä 'Ihminenä kasvaminen'. Lisäksi asiaa käsitellään harjoittelukoulussa aiheeseen liittyvien teemapäivien (Unicef, Lasten oikeudet, Ihmisoikeudet) aikana oppitunneilla ja aamunavauksissa. Teemapäivien aikana harjoittelussa olevat opiskelijat saavat täten tietoa lapsen oikeuksien sopimuksen näkymisestä koulussa.

Oulun yliopisto

Lapsen oikeudet ovat kasvatustieteen tiedekunnassa ja opettajankoulutuksessa keskeinen perusta ja läpäisyperiaatteena kaikessa lasten ja nuorten kans-

sa tapahtuvassa toiminnassa esille tuleva periaate. Koulutus pyrkii tunnistaamaan sekä alueelliset että globaalit tarpeet ja vastaamaan niihin innovatiivisesti ja joustavasti. Tiedekunta on vuosien ajan kehittänyt erilaisia lähestymistapoja huomioida lapsen oikeudet opetus- ja kasvatusyössä, mutta tiedekunnan henkilökunta on tiedostanut myös, että työtä tämän asian eteen on edelleenkin tehtävä. Tiedekunnan eettiset ohjeet pohjaavat ja huomioivat myös lapsen oikeuksien sopimuksen, joka on luontainen pohja lasten ja nuorten kanssa toimimiselle. Varhaiskasvatuksen koulutusohjelma on osana tiedekunnan koulutustarjontaa ja laajentaa lapsen oikeuksien käsittelemisen jo varhaislapsuudesta lähtien. Aktiivisen osallistuminen mahdollistaminen ja huomioiminen lapsuudessa ja nuoruudessa ovat omalta osaltaan vahvistamassa lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteiden toteutumista käytännössä. Opiskelijat saavat tietoa lapsen oikeuksista opintojensa aikana luentojen ja erilaisten harjoitusten kautta.

Tiedekunta hyödyntää myös ulkopuolisia asiantuntijoita, jotka tuovat lapsen oikeuksien käytännön osaamista ja kokemuksia osaksi opetusta. Esimerkkinä tästä on vuosittain toteutettu luentosarja ihmisoikeuksista ja etenkin lapsen oikeuksien huomioimisesta kasvatus- ja opetustyössä. Tiedekunnasta valmistunut opiskelija, Ihmisoikeudet.net – hankkeen koulutuskordinaattori Johanna Lampinen on vierailevana asiantuntijana tarjonnut kansalaisjärjestöjen Ihmisoikeudet.net -yhteistyöhankeen asiantuntijuuden tiedekunnan käyttöön.

Tampereen yliopisto

Varhaiskasvatuksen opiskelijat paneutuvat lapsen oikeuksiin erikseen ja läpäisyperiaatteella niiden toteutumiseen eri opintojaksoilla. Opiskelijat tutustuvat lapsen oikeuksien sopimukseen kandidaattikoulutuksensa ensimmäisen opintovuoden aikana jaksossa Lapsen arki suomalaisessa yhteiskunnassa. Lapsen oikeudet ovat esillä keskeisinä varhaiskasvatussuunnittelua ohjaavina periaatteina ja ne on tuotu esille mm. valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ohjaavina lähtökohtina (jakso Opetussuunnitelmatyö varhaiskasvatuksessa). Lapsen oikeudet tulevat esille myös lasten osallisuuden ja toimijuuden (lapset sosiaalisina toimijoina) tarkastelun yhteydessä.

Luokanopettajaopiskelijat saavat koulutuksen aikana laajasti tietoa kasvatuksen alalta. Opintojen monialaisuuden koetaan myös varmentavan osaltaan mahdollisimman monenlaisten näkökulmien esilletulon. Aihepiiriä käsitellään opintojaksoilla LUOKA1 Lapsi ja koulu tässä ajassa (5 op) ja LUOKA6 Koulun pedagoginen kehittäminen ja Praktikum III (8 op).

Nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen maisteriopinnoissa Lapsen oikeudet eivät sinänsä ole osana opetussuunnitelmaa, mutta ne tulevat esille osana opettajien omia opetuskursseja sisältäen myös ihmisoikeusnäkökulman (esim. tentittävässä teoksessa *Contemporary Youth Research: Local Expressions and Global Connections* edited by Helena Helve and Gunilla Holm - erityisesti Vappu Tyyskän artikkelissa *Conceptualizing and Theorizing Youth: Global Perspectives.*)

Turun yliopisto

Turussa toteutettavassa **Luokanopettajakoulutuksessa** kasvatustiede on opiskelijoiden pääaine ja tutkimusmenetelmäopinnoissa tutkimusetiikka ja lapsitutkimuksen etiikka on koko opintojen ajan yleisenä viitekehyksenä alkaen ensimmäisestä opiskeluvuodesta syventäviin opintoihin. Alkukasvatuksessa käsitellään lastensuojelua ja siinä yhteydessä myös lapsen oikeuksia, jonka lisäksi lapsen oikeudet tulevat esille mm. kasvatuspsykologiassa sekä äidinkielen ja kirjallisuuden ns. monialaisten kurssin opetuksessa, jolloin aloitusvaiheisiin kuuluvassa lukemaan opettamisen tekniikoiden osuudessa viitataan Kansainvälisen lukutaitopäivän maininnan yhteydessä lapsen oikeuksiin.

Turun **Aineenopettajakoulutuksessa** lapsen oikeuksia voidaan käsitellä ainedidaktiikan eri jaksoilla ja tilanne vaihtelee oppiaineittain. Esimerkiksi biologian ja maantiedon opettajien ainedidaktisilla jaksoilla on harjoituksia aiheesta kansainvälisyyskasvatus, monikulttuurisuuskasvatus ja globaalikasvatus, jossa opiskelijat tutustuvat opettajan johdolla erilaisiin sähköisiin sivustoihin (10-12 kpl) ja etsivät sieltä opettajalle ja opiskelijoille sopivaa opetusmateriaalia, tehtäviä ja pelejä. Opiskelijat esittelevät tutustuttuaan oman määrätyn sivuston muulle ryhmälle atk-luokassa. (Esim. www.ihmis-oikeudet.net, www.unicef.fi ja www.pakolaisapu.fi.) Harjoitus on innostanut opiskelijoita tutustumaan aiheisiin laajemmin ja miettimään mahdol-

lisiä sovelluksia opetukseen. Toisaalta esimerkiksi vieraiden kielten pedagogisissa opinnoissa opiskelijoiden oletetaan käsittelevän lapsen oikeuksia osana kasvatustieteellisiä opintojaan ja täten ainedidaktisissa opinnoissa teema ei ole erikseen esillä, mutta sitä sivutaan maahanmuuttajateeman käsittelyssä.

Rauman yksikössä toteutettavassa **Lastentarhanopettajakoulutuksessa** lapsen oikeudet opiskellaan osana Varhaiserityiskasvatus -kursssia.

Åbo Akademi

Åbo Akademin opettajakoulutuksen tavoitteena on socialisaatioprosessi, jonka aikana opiskelija omaksuu lasta kunnioittavan ammatti-identiteetin. Kasvatustieteiden koulutuksessa lapsen oikeudet kulkevat täten punaisena lankana läpi opintojen, mutta koulutukseen ei ole sisällytetty erityisiä kursseja, joissa keskityttäisiin vain lapsen oikeuksiin. Joillain kursseilla aiheeseen perehdytään tarkemmin teoreettisista lähtökohdista ja toisaalta niitä käsitellään käytännön näkökulmasta opettajajarjoitteluisa. Lapsen oikeuksien sopimus käsitellään monikulttuurinen kasvatustiede luokan- ja erityisopettajille – opintojaksolla hyödyntäen käsittelyssä Folkhälsan, FSS ja förbundet Hem och Skola –järjestöjen julkaisemaa teosta För mer rättvisa - ett metodmaterial för skolan om barnkonventionen. Aineenopettajaopiskelijat tutustuvat lisäksi Unicefin ja muiden järjestöjen materiaaleihin laajentunut (Utvidgad) didaktiikka – opintojaksolla. Lisäksi opettajajarjoittelun aikana opiskelijat tarkastelevat laajasta näkökulmasta miten opettaja voi edistää lapsen oppimista huomioiden myös lapsen oikeuksien näkökulmat.

Humanistinen ammattikorkeakoulu

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelmassa lapsen oikeudet kulkevat yhtenä keskeisenä näkökulmana läpi opintojen. HUMAKin arvot ja näkemys yhteisöpedagogin työstä ja toimialasta pohjaavat monilta osin lapsen oikeuksien sopimuksen taustalla oleviin periaatteisiin ja erityisesti lasten osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämiseen. Sopimusta ei ole mainittu opetussuunnitelmassa, mutta sen käsittelystä on sovittu yhteisissä opintojaksojen toteuttamissuunnitelmissa. Sopimus mainitaan usealla opintojaksolla esim. käsiteltäessä lastensuojelu- ja nuorisolakia, osallisuuden arvopohjaa tai muita toimialan käytännöllisiä ja eettisiä lähtö-

kohtia. Jos lapsen oikeuksien sopimuksen sisällymistä opintoihin lähtisi esitelmään opintojaksokohtaisesti tulisi samalla esitelyä lähes kaikki koulutusohjelman opintojaksot, niin sisäänkirjoitettuna lapsen oikeudet ovat yhteisöpedagogin keskeisiä kompetensseja ja toimintaympäristöä. Käytännön esimerkkinä sopimusten moninaisesta näyttäytymisestä opintojen aikana on esimerkiksi ruotsinkielisten lapsen oikeuksien – pelikorttien hyödyntäminen ruotsin suullisen osaamisen opintojaksolla. Lapsen oikeuksien sopimuksen tarkastelu eri näkökulmista on ollut myös hyvin suosittu aihe opiskelijoiden tekemissä opinnäytetöissä ja kehittämishankkeissa. Lisäksi lapsen oikeuksien juhluvuonna lukuvuonna 2009 - 2010 opiskelijoilla oli mahdollisuus suorittaa lapsen oikeuksien juhluvuoden kunniaksi vapaavalintaisiin opintoihin harjoitteluna Lapsen oikeudet järjestö- ja nuorisotyössä –opintojakso (1 op). Kurssin tavoitteeksi oli kirjattu, että opiskelija tuntee lapsen oikeuksien sopimuksen sisällön ja merkityksen toimialalla ja osaa tarkastella järjestöjen ja nuorisotyön rakenteita ja toimintamalleja lapsen oikeuksien näkökulmasta. Suoritus koostui 8 h harjoittelusta, 6 h seminaariin osallistumisesta ja 12 h suunnittelusta ja raportoinnista. Raportoinnissa opiskelijan tuli tarkastella valitsemaansa toimintaa ja toimintaympäristöä lapsen oikeuksien näkökulmasta käsitteellistää toimintaa. Miten lapsen oikeuksien sopimus näkyy suomalaisessa lainsäädännössä ja mihin se valitussa toimintaympäristössä velvoittaa tai millaisia mahdollisuuksia tarjoaa? Lisäksi kyseisenä juhluvuonna HUMAK työnantajana myönsi jokaiselle päätoimiselle työntekijälleen oikeuden käyttää 8 h työaikaansa loka-marraskuussa 2009 lapsen oikeuksien edistämiseen toimialan organisaatioissa.

Yrkeshögskolan Novia

Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelmassa lapsen oikeudet kuuluvat keskeisenä osana opintoihin. Erityisesti niitä käsitellään yhteiskuntatieteellisissä aihekokonaisuuksissa, jotka ovat kansainvälisyys- ja monikulttuurisuus - opintojakso (6 op) ja sosiaalipolitiikka- opintojakso (6 op). Kansainvälisyys ja monikulttuurisuus–opintojaksolla lapsen oikeuksia tarkastellaan kansainvälisestä näkökulmasta ja sosiaalipolitiikan opinnoissa osana lastensuojelu- ja nuorisolakia. Lastensuojelulaki on kirjattu opetus-

suunnitamaan, muut lait ja sopimukset taas kurssikuvauksiin ja opintosuoritusohjeisiin.

Mikkelin ammattikorkeakoulu

Lapsen oikeudet eivät näy **Kansalaistoiminnan ja nuorisotyön koulutusohjelman** opintojaksokuvauksissa, mutta lapsen oikeuksien sopimuksen sisältöjä sivutaan muiden teemojen yhteydessä ja ne nousevat esiin monilla opintojaksolla omana kokonaisuutenaan.

Lapsen oikeuksia (mm. YK:n lapsen oikeuksien sopimus) käsitellään ainakin seuraavissa opintojaksoissa: Nuorten elinolot (lasten osallisuus, osallistuminen), Sosiaalipedagogiikka kasvatuksellisena viitekehyksenä (lasten marginaalinen asema, lasten osallisuus), Yhteisöllisyyttä ja osallisuutta tukevat menetelmät, Ammatillinen kasvu, Kansainvälisyysosaaminen (tutustuminen lapsen oikeuksien sopimukseen) ja Nuorisotyö julkishallinnon osana (perehtyminen lapsi- ja nuorisopoliittisiin ohjelmiin, mahdollisuus valita lasten oikeuksia käsittelevä oppimistehtävä).

2.2 OIKEUSTIETEET

Helsingin yliopisto

Erityisiä lapsen oikeuksiin keskittyviä pakollisia kursseja tai opintokokonaisuuksia ei oikeustieteellisessä tiedekunnassa ole järjestetty, mutta lapsen oikeudet sisältyvät yhtenä tärkeänä osa-alueena tiettyjen pakollisten oppiaineiden, kuten erityisesti valtiosääntöoikeuden ja perhe- ja jäämistöoikeuden opetukseen. Myös joidenkin muiden oppiaineiden, kuten hallinto-oikeuden ja sosiaalioikeuden, opetukseen sisältyy lapsen oikeuksiin liittyvää ainesta. Sitä vastoin tiedekunnan muiden oppiaineiden opetuksessa lapsen oikeudet tulevat esiin satunnaisemmin tai valinnaisten kurssien yhteydessä. Opiskelijat eivät siten välttämättä saa aivan kattavasti tietoa lapsen oikeuksista osana opintojaan, mutta jokainen opiskelija saa kyllä osana pakollisia opintoja ainakin suppeat perustiedot aiheesta.

Lapsen oikeuksien yleissopimus kuuluu niiden kansainvälisten ihmisoikeussopimusten joukkoon, jonka osaamista edellytetään jo valtiosääntöoi-

keuden pakollisten aineopintojen tentissä. Lapsen oikeuksien yleissopimus ja sen näkökulmat sisältyvät varsinkin perus- ja ihmisoikeuksia koskevaan kurssikirjallisuuteen sekä opetukseen valtiosääntöoikeuden oppiaineessa. Lapsen oikeuksien sopimus on lisäksi kirjattu kurssikuvauksiin tai opetussuunnitelmaan joillakin valinnaisilla kursseilla. Esim. kurssit Lapsi- ja holhousoikeus (10 op), Ajankohtaista lapsioikeutta (6 op), Sukupuoli, väkivalta ja oikeus (3 tai 6 op). Kukin opettaja voi myös omilla pedagogisilla valinnoillaan ja suunnittelulla nostaa lapsen oikeuksien sopimuksen esiin hyvin monilla kursseilla, joiden aihe jotenkin liittyy sopimukseen.

Lapin yliopisto

Tiedekunnassa lapsen oikeuksia käsitteleviä luentoja ja kursseja järjestetään lähinnä satunnaisesti. Esimerkiksi vuonna 2010 järjestettiin kaksi lapsen oikeuksia käsitellyttä seminaaria tai kurssia: syksyllä Olenko yhdenvertainen? – seminaari ja kesällä Itsemääräämisoikeus ja elinkaari -kurssi. Lisäksi lapsen oikeuksien sopimus nousee jossain määrin esiin esimerkiksi kansainvälisen oikeuden ja lapsioikeuden kurssien sekä valtiosääntöoikeudellisen Perus- ja ihmisoikeusjärjestelmä - opintojakson opintomateriaaleissa. Tällä hetkellä tiedekunnassa ainakin kaksi jatko-opiskelijaa tekee tutkimustaan tavalla tai toisella lapsioikeuteen kytkeytyvistä teemoista.

Turun yliopisto

Oikeustieteellisessä tiedekunnassa lapsen oikeuksia käsitellään erityisesti Perheoikeuden oppiaineessa Lapsen oikeudellinen asema- kursilla.

Åbo Akademi

Åbo Akademin ihmisoikeusinstituutin ja kansainvälisen oikeuden oppiaineen opiskelijoilla on hyvät mahdollisuudet saada kattavasti tietoa lasten oikeuksista opintojensa aikana. Lapsen oikeuksien sopimus on osin sisällytetty yleisiin ihmisoikeusopintoihin ja osin sopimukseen perehdytään myös lapsen oikeuksia koskevalla erityiskurssilla. Varsin monet opiskelijat valitsevat seminaaritöidensä aiheiksi (kandidaattityöt, maisteriseminaarit ja pro gradu tutkielmat)

lapsen oikeuksiin liittyviä teemoja. Aihe on tällä hetkellä opiskelijoiden keskuudessa hyvin suosittu.

2.3 SOSIAALI- JA TERVEYSALA

Ammattikorkeakouluissa sosiaali- ja terveysalalla opetusta annetaan lukuisissa ammattikorkeakouluissa eri koulutusohjelmissa. Tutkintonimikkeitä on monia ja niiden sisällä opiskelijat voivat vielä erikoistua hyvin monella eri tavalla. Esittelen tässä aluvuossa aluksi lapsen oikeuksien sopimuksen sisältymisestä sosiaali- ja terveysalan opintoihin kussakin ammattikorkeakoulussa, jonka jälkeen jatkan esittelemällä sosiaalityön ja muun koulutusallalle läheisesti liittyvät koulutuskokonaisuudet yliopistojen osalta.

Arcada

Sopimusta ei ole kirjattu opetussuunnitelmaan, mutta sopimus sisältyy osana lasten sairaanhoidon opetukseen. Myös tenttikirjallisuutena opiskelijat tenttivät sopimukseen liittyvää kirjallisuutta. Opintojen aikana opiskelijat saavat sopimuksesta perustason tietoa ja tuntevat sen sisällön ja vaikutuksen esim. lasten hoidon- ja hoitotyön standardeihin.

Diakonia ammattikorkeakoulu

Diakin lähtökohtana olevat arvot ja näkemys työstä nostavat lapsen oikeuksien sopimuksen näkökulmat kiinteäksi osaksi sekä sosiaalialan, että terveys- ja hoitotyön opetusta. Sopimus mainitaan usealla kurssilla esim. käsiteltäessä lastensuojelulakia tai asiakkaan kohtaamista sekä liittämällä käsiteltävät aihealueet laajempaan yhteiskunnalliseen ja globaalin kontekstiin. Opetussuunnitelma tasolla lapsen oikeuksien sopimus mainitaan monikulttuurisuus-kurssilla, joka on kaikille pakollinen opintojakso.

Hämeen ammattikorkeakoulu

Hämeen ammattikorkeakoulussa hoitotyön koulutusohjelmassa lapsen oikeudet eivät ole mainittu opetussuunnitelmissa, mutta ne ovat kirjattuna toteutusohjelmaan Lasten ja nuorten hoitotyön perusteet - opintojaksolla sekä tulevat esille myös muissa opintojaksoissa.

Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Hoitotyönkoulutusohjelmassa lapsen oikeudet tulevat erityisesti esille Pediatric and Adolescent Nursing-opintojaksolla, jonka osaamistavoitteissa opetus suunnitelmassa lukee ”the students recognize the ethical starting points of pediatric and adolescent nursing.” Opintojakson tuntisuunnitelmissa eettisten kysymysten yhteydessä käsitellään lapsen oikeuksia lasten hoitotyötä ohjaavien lakien kautta, ja näissä mainitaan lasten oikeuksien sopimus. YK:n ihmisoikeusjulistus ja lapsen oikeuksien sopimus tulevat esiin myös lasten kivunhoidon yhteydessä, koska niissä veloitetaan huolehtimaan siitä, että lasta ei tarpeettomasti altisteta kivulle ja kipu hoidetaan asianmukaisesti. Lasten hoitotyön kurseilla on lapsen oikeuksista herännyt paljon spontaania keskustelua, milloin lapsi saa itse päättää tai kieltäytyä hoidosta, milloin hän saa kieltää kertomasta asioistaan vanhemmilleen tai milloin voivat vanhemmat kieltää kertomasta hoidosta lapselle jne. Tällöin lakien käytännön merkitystä tulee hyvin pohdittua vapaassa keskustelussa.

Myös Lasten ja nuorten hoitotyö -opintojakson sisältöihin kuuluvat lapsen oikeuksien sopimus ja NOBABin Lasten ja nuorten oikeudet sairaalassa, jotka perustuvat lapsen oikeuksien sopimukseen. Lisäksi lapsen oikeudet ovat koko opintojakson tausta-ajatuksena. Opintojaksokuvauksessa lukee: ”*Opiskelija tunnistaa lasten ja nuorten hoitotyön eettiset lähtökohdat.*” Tämä käsittää yhtenä osana myös lapsen oikeuksien sopimuksen.

Terveydenhoitotyö elämänkulun eri vaiheissa – opintojaksolla lapsen oikeudet käsitellään lasta odottavan perheen kohdalla (esim. kenellä oikeus syntyä) ja alle 7-vuotiaan lapsen näkökulmasta, johon kuuluu myös turvataitokasvatusta oikeuksien näkökulmasta. Lisäksi lapsen oikeudet tulevat esiin kun käsitellään toimintaohjelmia esim. Älä lyö lasta-toimintaohjelma; Imetyksen edistäminen Suomessa; Lähisuhde- ja perheväkivalta. Myös seuraavien kokonaisuuksien ohessa lapsen oikeudet tulevat esille: ”Lasinen lapsuus” päihdeperheiden auttaminen; varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen, maahanmuuttajaperheiden lasten oikeudet jne. Täten terveydenhoitajaksi opiskelevat saavat lasta odottavan perheen osalta sekä lapsi (0-6v) perheessä näkökulmasta kattavan kuvan lapsen oikeuksista.

Seksuaaliterveyden edistäminen – opintojaksolla lapsen oikeudet käsitellään hyvin lapsen seksuaalisen kehityksen yhteydessä ja Hoitotyön pää-

töksenteko - opintojaksolla tarkasteltavien tapausesimerkkien ja seminaari-tehtävien kautta (vaihdellen eri ryhmillä). Lainsäädäntöä käsiteltäessä tarkastellaan mm. Lakia potilaan oikeuksista, jossa määritellään mm. alle 12v oikeudet, samoin tarkastelussa on myös esim. lastensuojelulaki. Kätilö ja lasten hoitotyöhön suuntaavilla ryhmillä etiikka (ja sitä kautta vastasyntyneen oikeudet) ovat yhtenä teemana vastasyntyneen hoitotyön syventävällä opintojaksolla. Siinä lapsen oikeudet ovat olleet esillä myös simulaatioharjoituksissa.

Sosiaalialalla lapsen oikeuksia käsitellään useilla opintojaksoilla. Muun muassa seuraavilla opintojaksoilla aihe on esillä: Kasvun, kehityksen ja oppimisen tukeminen (kaikki suorittavat), Varhaiskasvatustyö, Varhaiskasvatuksen pedagogiikka, Sosiaalipedagogiikan, Perhetyön ja lastensuojelun perusteet sekä Lastensuojelun ja perhetyön syventävät menetelmät. Erityisesti varhaiskasvatuksen suuntautumisessa on keskeisesti esillä lapsen oikeuksien ja aseman turvaaminen. Myös sosiokulttuurisen työn ja erityiskasvatuksen opinnot sisältävät lapsen oikeuksiin liittyvää opetusainesta.

Fysioterapian koulutusohjelmassa lapsen oikeuksia käsitellään mm. seuraavilla opintojaksoilla: Motorinen kehitys ja oppiminen sekä Fysioterapia keskus- ja ääreishermoston toimintarajoitteissa. Lapsen oikeuksia ei kuitenkaan kuvata opintojaksokuvauksissa, sillä kuvauksissa ei muutoinkaan kuvata yksittäisiä sisältöjä.

Toimintaterapian koulutusohjelmassa lapsen oikeuksia ei myöskään samasta syystä mainita sisältökuvauksissa, mutta niitä käsitellään ainakin kahden opintojakson sisällä. Nämä ovat Kuntoutusohjaus- ja suunnitteluun liittyvät Sosiaalihuollon ja turvan perusteet ja siihen liittyvä harjoittelujakso. Harjoittelujakson yhteydessä lastenalueella työskennellessä on opiskelijan oppimisraporttiinsa koottava harjoittelujaksoon toteutukseen liittyvä lainsäädäntö ja sen vaikutus työhön.

Kajaanin ammattikorkeakoulu

Sairaanhoitajakoulutuksessa lapsen oikeudet on tuotu osaksi opintoja liittyen lasten ja nuorten hoitotyön opintojaksoon. Lapsen oikeuksien sopimusta ei käydä kohta kohdalta läpi kyseisessä opintojaksossa, mutta se liittyy opintojakson sisältöjen tausta-ajatteluun.

Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden koulutuksen opetussuunnitelmissa lapsen oikeuksien sopimus ei ole erillisenä kokonaisuutena esillä, mutta toteutustasolla useammanmassakin yhteydessä asiaa käsitellään. **Sosionomikoulutuksen** perusopinnoissa lapsi- ja nuorisotyön opintojaksolla kaikki sosionomiopiskelijat saavat perustietoa lapsen oikeuksien yleissopimuksesta, joskin viittaukset ovat tässä vaiheessa yleisellä tasolla. Ne opiskelijat, jotka suuntautuvat lapsi- ja nuorisotyöhön syventävät tietämystään lapsen oikeuksista yksilö- ja perhekohtaisen lastensuojelun opinnoissa. Joinakin vuosina opiskelijat ovat järjestäneet yhdessä UNICEFin paikallistoimijoiden kanssa lasten tapahtumia. Kansainvälisessä sosionomikoulutusryhmässä käydään läpi lapsen oikeuksia ja lasten asemaa erilaisissa yhteiskunnissa.

Hoitotyön koulutusohjelmassa lapsen oikeuksien yleissopimusta käydään läpi lasten terveyden edistämisen kurssilla lainsäädännön yhteydessä. Tässä yhteydessä käsitellään myös lastensuojelua ja lastensuojelulakia sekä monialaista yhteistyötä. Myös tutkimusmenetelmissä käydään läpi miten toimitaan lapsen/nuoren kohdalla kun tehdään tutkimusta ja toimitaan projekteissa (etenkin eettiset näkökohdat; lapsen/nuoren oikeudet sekä tutkijan/projektityöntekijän velvollisuudet). Hallinnon kurssilla potilaan oikeuksiin liittyen käydään läpi myös lapsen oikeuksia päättäen omasta hoidostaan.

Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu

Hoitotyön koulutusohjelmassa lapsen oikeudet mainitaan ensimmäisen vuosikurssin Lapsen ja nuorten hoitotyön – kurssilla sekä opintojen loppuvaiheeseen sijoittuvalla Perhehoitotyö – kurssilla. Lapsen oikeuksien sopimuksen käsittelyä kontaktiopetuksen aikana täydennetään kurssiin kuuluvalla oheislukemisella, joissa sopimusta käsitellään.

Sosiaalialan koulutusohjelmassa asia on esillä useilla opintojaksoilla. Lastensuojelussa se käydään pääpiirteittäin läpi ja toteutustapa riippuu opettajasta. Perhetyössä viitataan lapsen oikeuksiin eri yhteyksissä, erityisesti kun puhutaan lapsilähtöisyydestä. Projektityön opinnoissa lukuvuoden 2010-2011 projekti taas on toteutettu yhteistyössä Mannerheimin lastensuojeluliiton kanssa ja lähtökohtana on ollut lapsen oikeuksien sopimus. Vammaistyö ja kuntoutus - opintojaksolla myös viitataan asiaan. Sosiaali- ja ter-

veyspalvelut ja asiakkaan asema -opintojaksolla sopimusta käsitellään perusoikeuksien yhteydessä. Sosiaalialan etiikassa ja varhaiskasvatuksen pedagogiikka - opintojaksoilla lapsen oikeudet ovat myös opetuksen perustana.

Kymenlaakson ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan opetussuunnitelmassa lapsen oikeuksien sopimusta ei mainita selkeästi sen enempää tavoitteissa kuin sisällössäkään. Se on kuitenkin oletusarvoisesti käsitellyssä ja yhtenä viitekehyksenä lasten kanssa työskentelyssä niissä opintojaksoissa, joissa käsitellään lapsia. Tällaisia ovat Lastensuojelutyön (5 op) ja Kasvatus ja ohjaustyön opinnoissa (6 op), sekä kahdessa laajassa Erityisosaamisen (yhteensä 12 op) opintojaksossa. Erityisesti Lastensuojelutyön - opintojakso nostaa luonnollisesti esille lapsen oikeudet. Syksyllä 2012 voimaan tulevan uuden opetussuunnitelman käytännön toteutuksen suunnittelu on vielä kesken. Vanhassa opetussuunnitelmassa lapsen oikeuksia on käsitelty useammassakin opintojaksossa erilaisista näkökulmista, ensimmäisen kerran opintojen alussa lapsen oikeuksien pelikorttien kautta ja myöhemmissä opinnoissa asiakastyön näkökulmasta tarkastellen.

Sosiaalialan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnossa profiilina on lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen, ja koko tutkinnon perustana on siten osaltaan lapsen oikeuksien sopimus. Lasten ja nuorten elinolot ja osallisuus -jaksossa sopimus on opetuksen ja opiskelijoiden itsenäisen työskentelyn tasoilla vahvasti esillä. Opetussuunnitelmassa sopimus näkyy opintojaksossa Haavoittuneet lapset ja nuoret (8 op), jossa tarkastellaan Provisi- on, Protection ja Participation -osa-alueita alan asiantuntijan työskentelyn näkökulmasta.

Terveyden edistämisen koulutusohjelmassa (yamk, Terveysala) lapsen oikeuksien sopimusta ei ole kirjattu opetussuunnitelmaan, mutta opettajat ottavat sen näkökulmat esille muun muassa seuraavia aihealueita käsiteltäessä: lasten tahaton altistuminen esim. perheissä tupakansavulle ym. päihteille, lasten elinympäristön vaikutus lapsen terveyden muodostumisessa, lapsen sosiaalisen terveyden muodostuminen, terveys- ja sosiaalipalvelut lapsen terveyden edistämisessä, kouluyhteisö lapsen terveyden muodostumisessa, ter-

veyden edistämisen mallien kohdalla yhteisön terveyden edistäminen ja ylläpitäminen sekä epidemiologian käyttö terveyden edistämisen suunnittelussa.

Lahden ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelmassa lapsen oikeudet on liitetty tärkeäksi osaksi opiskelijoiden ammatillisen osaamisen kehittymistä. Opintojensa aikana opiskelijat saavat kattavat tiedot lapsen oikeuksista ja lapsen oikeuksien sopimuksesta. Lapsen oikeudet on kirjattu opetussuunnitelmaan (sosiaalipedagoginen lapsi- ja nuorisotyö): Child's rights (3op) syksystä 2010 alkaen. Aikaisemmin vastaava opintokokonaisuus on toteutunut vapaasti valittavina opintoina jo vuodesta 2001 alkaen. CR -opintokokonaisuus toteutetaan ensimmäisen vuoden opiskelijoille ja sen tavoitteena on, että opiskelija omaksuu lapsen oikeudet alusta alkaen ammatillisen työn pohjaksi. Lapsen oikeuksien teema jatkuu varhaiskasvatuksen opintokokonaisuudessa. Opiskelijat toteuttavat lapsen oikeuksien päivän tapahtuman lapsille. Tapahtuman sisältönä on lapsen oikeuksien sopimus ja sen laajuus on 1 op. Lastensuojelun opintokokonaisuudessa (5op) lapsen oikeuksia käsitellään läpäisyperiaatteella samoin perhettä ja perhetyötä käsittelevissä opintokokonaisuuksissa (laajuus yhteensä 10op).

Laurea

Terveydenhoitoalalla lapsen oikeuksien sopimus ei ole kirjattuna opetussuunnitelmissa, mutta sen sijaan se on kirjattuna toteutussuunnitelmaan Lapsiperhe neuvolan asiakkaana -opintojaksolla, jossa sitä käsitellään osana neuvolatyötä ohjaavaa lainsäädäntöä ja ohjeistusta. Muutenkin kokonaisuudessaan Laurean opetuksessa korostuu lapsilähtöisyys. Kouluterveydenhuollon opetuksessa lapsen oikeudet nousevat erityisesti esille syventävissä opinnoissa. Niitä käsitellään muun muassa seksuaaliterveyden ja nuorten psykisiä ongelmia käsittelevissä opintokokonaisuuksissa.

Sosiaalialan koulutusohjelmassa asiaa käsitellään erityisesti Lastensuojelu ja nuorisotyö – opintojaksolla. Siinä opiskelijoille on annettu oheisluttavaksi muun muassa lapsiasianvaltuutetun vuosikertomukset. Lastensuojelu ja perhetyö-opintojakso alkaa lapsen oikeuksien sopimuksen käsittelyllä. Lisäksi lapsen oikeuksia käsitellään osana lapsipalveluita, päihdetyötä,

päivähoitoa ja varhaiskasvatusta ja vahvistamista, monikulttuurisuutta, yhdenvertaisuutta ja yhteiskunnallista vaikuttamista käsitteleviä opintojaksoja.

Metropolia

Ensihoidon koulutusohjelmassa ei ole kirjattu lasten oikeuksia sellaisenaan opetussuunnitelmaan, mutta niitä käsitellään eri opintojaksojen sisällä integroituina lapsen hoitotyön opetukseen, jossa niitä käsitellään eri aihealueiden kautta esimerkiksi käsiteltäessä lapsen hoitotyön periaatteita, lapsen kasvun ja kehityksen tukemista ja lapsen oikeutta turvalliseen lääkehoitoon. Lapsen oikeuksien sopimusta käsitellään erityisesti seuraavissa opintojaksoissa: Ohjaus hoitotyössä, Lapsen, nuoren ja perheen hoitotyö sekä Lapsen, nuoren ja perheen hoitotyön harjoittelu. Osa opiskelijoista suorittaa lapsen, nuoren ja perheen hoitotyön harjoittelun lastenkodeissa, nuorisokodeissa, nuorten päihdeyksiköissä tai muissa vastaavissa organisaatioissa lasten parissa. Tällöin harjoittelun aikana he saavat paljon tietoa lasten oikeuksista. Lisäksi opintojaksolla Sosiaalinen integraatio ja syrjäytyminen käsitellään keskeinen terveydenhuollon lainsäädäntö ja Ohjaus hoitotyössä myös lapsen oikeuksien näkökulmasta (lapsen oikeus tulla kuulluksi, oikeus ohjaukseen).

Radiografian ja sädehoidon koulutusohjelmassa lapsen oikeuksien sopimusta ei ole kirjattu opetussuunnitelmaan, mutta siinä on selkeästi lapsen oikeuksiin liittyviä asioita esim. Asiakas, hoitaja ja hoitoympäristö-opintojaksolla (SRXXB06) sekä laissa, että toisen lukukauden etiikkaan liittyvissä opinnoissa. Lisäksi lasten säteilysuojelu korostuu ammattiopinnoissa jatkuvasti. Röntgentutkimukset ja toimenpiteet – opintojaksolla yhtenä teemanäkökulmana on lapsipotilas röntgenissä. Siinä sivutaan samalla asiaa lapsen kehitystason ja ohjauksen näkökulmasta, mutta ei ole mitenkään korostuneesti esillä tai erikseen kirjattuna.

Suun terveydenhuollon koulutusohjelmassa lapsen oikeuksien sopimusta ei ole kirjattu opetussuunnitelmaan, mutta opiskelijat saavat kattavasti tietoa lapsen oikeuksista osana opintojaan mm. seuraavien opintojaksojen yhteydessä: Asiakaslähtöisyys suun terveydenhoitotyössä (5 op) Lastentaudit (1op), Suuhygienistin perustehtävä (3 op) Kulttuurinmukainen suun terveydenedistäminen (3 op) Suun terveydenhoitotyön perusteet (3 op), Ortodontisen terveydenhoitotyön perusteet (3 op) Lasten ja nuorten suun ter-

veydenhoitotyö 1 ja 2 (17 op) Suun terveydenhoitotyö sosiaali- ja terveystieteiden keskuksessa (6 op Harjoittelu) Kuntouttavan suun terveydenhoitotyön perusteet (3 op) sekä Kuntouttava suun terveydenhoitotyö (3op).

Hoitotyön koulutusohjelmassa ei lapsen oikeuksia ole myöskään kirjattu opetussuunnitelmaan, mutta esimerkiksi lapsen, nuoren ja perheen hoitotyön teoriaa (3 op) opintojaksolla käydään teoria-osuuden alkuvaiheessa läpi lapsen oikeudet, lapsen oikeuksien sopimuksen ja lasten hoitotyön periaatteet (myös Nobab). Opintojaksossa Terveyden edistäminen (3 op) yhtenä seminaari aiheena on lasten turvattomuuden vähentäminen ja yksi opiskelijaryhmä valmisteleekin aina aiheesta seminaarialustuksen, jota käsitellään yhdessä koko opiskelijaryhmän kanssa. Miltei poikkeuksetta opiskelijat tuovat tässä yhteydessä esiin lapsen oikeuksien sopimuksen. Aiheen käsitelyssä ei edetä kovin syvälliselle tasolle, vaan lähinnä se on sopimuksen sisällön esittelyä. Lisäksi opintojaksossa tarkastellaan väestöryhmien välisiä terveyseroja, jossa tulee esille sosioekonomisten tekijöiden vaikutus terveyteen ja tällöin pohditaan asioita myös lasten näkökulmasta ja tasavertaisuuden haasteista. Sisällöissä on myös kunnan hyvinvointisuunnitelma, jossa nousee (esim. Helsingin hyvinvointisuunnitelmassa) esiin melko vahvasti lasten näkökulma. Opintojaksossa etiikka ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmä (3 op) lapsen oikeuksien sopimus käsitellään lähinnä maininnalla tai esimerkkinä säädöksistä. Riippuu opettajasta ja opiskelijaryhmästä miten asia nousee esille, mutta sitä voidaan sivuta opetuksessa esim. tapausesimerkeissä.

Terveydenhoitajakoulutuksessa opintojaksossa Terveyden edistäminen terveydenhoitotyössä (5 op) varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen käsitellään lapsen oikeuksia liittyen lapsen kasvuympäristöön, mielenterveyden tukemiseen, ihmissuhteisiin sekä vanhemmuuden tukemisen työvälineitä esimerkiksi vanhemmuuden roolikartta, verkostotyö ja monikulttuurinen terveydenhoitotyö - eri kulttuurien perheet. Opintojaksossa Äitiyden hoitotyö (3 op) käsitellään lapsen oikeuksia näkökulmasta perheen elintavat ja syntymätön lapsi. Opintojaksossa etiikka ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmä (3 op) lapsen oikeuksien sopimus käsitellään lähinnä maininnalla tai esimerkkinä säädöksistä. Riippuu opettajasta ja opiskelijaryhmästä miten asia nousee esille, mutta sitä voidaan sivuta opetuksessa esim.

tapausesimerkeissä. Lisäksi joitakin teemoja sivutaan opintojakson koulu- ja opiskeluterveydenhuolto (3 op) oppisisällöissä.

Sosiaalialan koulutusohjelmassa lapsen oikeuksien käsitellään sosiaalipedagoginen ammatillinen toiminta – kokonaisuuden alle sijoittuvissa opintojaksoissa, vaikka lapsen oikeuksien sopimusta ei opetussuunnitelmissa mainita. Nuoruus elämänvaiheena (5 op) opintojaksolla esimerkiksi nuorisolakiä käsitellessä mainitaan myös lapsen oikeuksien sopimus. Muutenkin kyseisen opintojakson aikana käsitellään monella tavoin nuoren hyvinvointiin ja osallisuuteen liittyviä kysymyksiä. Erityiskasvatus elämän eri vaiheissa (5 op) – opintojaksolla käsitellään aiheeseen liittyvä lainsäädäntö ja jakson tavoitteena on, että opiskelija tuntee erityiskasvatuksen peruskäsitteet, arvo- lähtökohdat ja tavoitteet sen suoritettuaan. Myös Perheiden kanssa tehtävä työ (5 op) ja Kaltointoiminta ja lähisuhdeväkivalta (5 op) – opintojaksoilla lapsen oikeuksien näkökulmat ovat esillä. Myös varhaiskasvatus (15 op) kokonaisuuden sisälle sijoittuvissa kolmessa opintojaksossa käsitellään lapsen oikeuksien sopimuksen kannalta keskeisiä aiheita ja niiden käsittelyssä myös lapsen oikeuksien sopimus tuodaan satunnaisesti esille. Varhaiskasvatustyön perusteet (5 op) opintojaksolla käydään läpi varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja -toiminnan kokonaissuunnittelu sekä palvelujärjestelmä ja varhaiskasvatusta ohjaavat asiakirjat. Opintojaksoilla Lapsen yksilöllinen kasvu, kehitys ja oppiminen (5 op) ja Varhaiskasvatuksen sisällölliset orientaatiot (5 op) opintojaksoissa keskiössä ovat lapsen osallisuuden tukeminen ja yhdenvertaisuuden edistäminen.

Mikkelin ammattikorkeakoulu

Sopimusta ole kirjattu opetussuunnitelmiin, mutta **hoitotyössä ja terveydenhoitoalalla** opettajat ottavat esille sen eri opintojaksoissa, esim. terveydenhoitoalalla käsiteltäessä lapsipotilaan oikeuksia. Sosiaalialan **koulutusohjelmassa** lasten oikeuksien sopimusta käsitellään asiakastyön perusteiden lastensuojelun ja varhaiskasvatuksen opintokokonaisuuksissa. Lapsen oikeuksia ei ole kirjattu opetussuunnitelmiin eikä opintojaksokuvauksiin, joten asian käsitteleminen opintojaksoilla jää opettajan vastuulle

Oulun seudun ammattikorkeakoulu

Lapsen oikeuksien sopimus on teemana seuraavilla opintojaksoilla **sosiaalialalla**: Sosiaalialan työ ja sen eettinen perusta (3 op), Sosiaalipedagogiikka sosiaalialan työssä (3 op), Ihmisen kasvu ja kehitys (3 op), Erityispedagogiikka (3 op), Varhaiskasvatus (6 op), Lastensuojelu (6 op) ja Perhetyön kehittyvä ammattikäytäntö (6 op). Teemaa käsitellään 4-12 tuntia jokaisen opintojakson sisällä, mutta eri näkökulmista. Opintojakson toteutus kuvataan opetustarjontalomakkeella, jossa kerrotaan opintojakson toteutus, eli sisällöt ja teemat. Tässä kohtaa ilmaistaan miten Lapsen oikeuksien sopimusta käsitellään ko. opintojaksolla. Sosiaalialan työ ja sen eettinen perusta – opintojaksossa asia on kuvattu tavoitetasolla: Opiskelija osaa arvioida ammatillista toimintaa sosiaalialan ammattieettisestä näkökulmasta. Lastensuojelun opintojaksolla opiskelija opiskelee lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteet ja sisällön. Keskeiset teemat ovat Protection, Participation ja Provision ja se mitä ne merkitsevät sosiaalialan työlle. Ihmisen kasvu ja kehitys opintojaksolla käsitellään lapsen suotuisan kasvun (protection ja provision) sisältöjä. Erityispedagogiikan opintojaksolla on esillä sopimuksen vammaisiin lapsiin ja heidän vanhempien tukemiseen liittyvät teemat ja yhtenä näkökulmana erityiskasvatuksen eettinen pohdiskelu. Perhetyön kehittyvä ammattikäytäntö opintojaksolla käsitellään artiklaan 5, vanhempien vastuu, oikeudet ja velvollisuudet tarjota lapselle eväitä kasvuunsa. Varhaiskasvatuksen opintojaksolla käsitellään artiklaa 5 vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön eli kasvatuskumppanuuden näkökulmasta sekä lapsilähtöisyyden käsitteen näkökulmasta.

Toimintaterapian koulutusohjelmassa lapsen oikeuksista ei ole omaa opintojaksoa, mutta lapsen toiminnallinen oikeudenmukaisuus ja osallisuuden vaatimukset sekä haasteet tulevat useissa eri opintojaksoissa esille niin tavoitteissa kuin sisällöissäänkin. Esimerkkinä tällaisista opintojaksoista ovat Asiakaslähtöinen lasten toimintaterapia (4 op), Asiakaslähtöiset terapiamenetelmät (4 op. joista lasten osuus 1 op), Sosiaalinen ja kulttuurinen ympäristö (3 op). Samoin lapsen oikeudet tulevat esille osana seuraavien opintojaksojen sisältöä: Asiakaslähtöinen arviointiprosessi (5 op) ja Asiakaslähtöinen arviointimenetelmät (5 op). Näiden opintojaksojen sisältöinä on esim. lasten ICF eli ICF-CY (WHO), jossa keskeisenä teemana on lapsen osallis-

tuminen. Teoriaopintoihin integroituu myös vähintään yksi lasten ja nuorten käytännön harjoittelujakso, mikä on laajuudestaan 8-12 op.

Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu

Hoitotyön koulutusohjelmassa lasten oikeuksien sopimus sinällään on opetuksessa vain mainintana ja oppimateriaalissa. Opiskelijat tutustuvat opintojensa aikana mm. lapsen oikeudet - kirjaan. Lapsen oikeuksien sopimuksen sisältö on suoraan pohjana esim. lasta odottavan perheen, lasten ja nuorten hoitotyön opintojen osana ja lähtökohtana. Perhehoitotyö – opintojaksolla käsitellään sairaan ja vammaisen lapsen asemaa myös oikeuksien näkökulmasta. **Sosiaalialalla opiskelijat** saavat kattavasti tietoa lapsen oikeuksien sopimuksesta sekä muista ihmisoikeuksista opintojensa eri vaiheissa. Lapsen oikeuksien sopimusta käydään läpi opintojen eri vaiheissa seuraavasti: 1. opiskeluvuotena seuraavissa opintojaksoissa: Sosiaali-pedagogiikka ja kasvun ja kehityksen tukeminen, Johdatus sosiaali-pedagogiikkaan (ihmisoikeudet ja lapsen oikeudet sosiaalipedagogiikassa), Johdatus varhaiskasvatukseen (lapsen oikeuksien sopimus varhaiskasvatuksen ohjenuorena), Filosofia, etiikka ja monikulttuurisuus (Ammattietiikka ja sen perusta), Sosiaali- ja terveystieteiden palvelujärjestelmät työympäristönä (Sosiaali- ja terveystieteiden arvot). Toisena opiskeluvuotena seuraavasti: Sosiaalipedagoginen asiakastyö (Asiakastyön peruslähtökohdat sosiaalialalla esim. lapsiasiakkaat) ja muutosprosessien ohjaus (lastensuojelu ja perhetyö: lastensuojelun perusta). Kolmantena opiskeluvuotena seuraavasti: Yhteisöt, yhteisötaide ja projektityö (Taide, kulttuuri, yhteisöt ja sosiaalipedagogiikka: lasten näkökulma sekä alue ja yhteisökehittäminen: lasten näkökulma). Lisäksi opiskelijat voivat omien harjoittelupaikkojensa ja kiinnostuksenkohteidensa mukaan suuntautua enemmän lasten kanssa tehtävään työhön ja eri vuosina siten esimerkiksi erilaisten projektien ja hankkeiden kautta hyvinkin paljon perehtyä lasten oikeuksien sopimuksen toteutumiseen käytännössä. Opinnäytetyön aihepiiristä ja näkökulmasta riippuen myös lapsen oikeuksien sopimus voi olla keskeisenä teoreettisena perustana tai tutkittavana kohteena.

Saimaan ammattikorkeakoulu

Opetussuunnitelma on osaamisperusteinen ja siinä ei sopimusta erikseen mainita, vaikka esimerkiksi asiakaslähtöisyysajattelun taustalla on vahvasti lapsen oikeuksien sopimuksen lähtökohdat. Tällä hetkellä opetussuunnitelmaa ollaan uudistamassa ja asia on nostettu esille ja lapsen oikeuksien sopimus mahdollisesti myös kirjataan opetussuunnitelmiin. Nykyään lapsen oikeudet kuitenkin tulevat esille monissa opintojaksoissa käsiteltäessä esim. sosiaalipolitiikkaa, marginalisaatiota, sosiaalipalveluja ja sosiaali-, ja vammaistyötä sekä käsiteltäessä lapsen edun ensisijaisuutta lainsäädännössä ja lapsen oikeutta erityis-suojeluun määriteltynä esimerkiksi perustuslaissa ja lastensuojelulaissa. Luovien ja toiminnallisten menetelmien harjoituksien puruissa käsitellään niiden soveltuvuus lapsille ja nuorille myös eettisestä näkökulmasta ja samalla käsitellään seuraavia teemoja: yksilön kunnioitus, onnistumisen mahdollistaminen, osallisuus, hyväksyminen, turvallisuus, itsemääräämisoikeus, kuulluksi / nähdyksi tuleminen ja luottamuksellisuus. Kuntouttava työn perusteet – opintojaksolla taas käsitellään kuntoutuksen arvoja; osallisuus, oikeudenmukaisuus, tasa-arvoisuus, itsemääräämisoikeus, ja pohditaan niiden toteutumisesta kaikissa ikä- ja asiakasryhmissä. Eri-tyispedagogiikka – opintojaksolla käsitellään muun muassa lapsen oikeutta saada oppia, saada parasta mahdollista opetusta sekä erityisyyden ja ainutlaatuisuuden kunnioittamista, inklusiota ja lähikouluperiaatetta. Sosiaaliturva hoitajille – opintojaksossa käsitellään lastensuojeluun liittyen kysymyksiä lapsen edusta ja esimerkiksi lapsensuojeluilmoitukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä.

Satakunnan ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan opiskelijoista suuri osa suorittaa vaihtoehtoisina tai vapaasti valittavina opintoina opintokokonaisuuksia, jossa käsitellään lapsen oikeuksia. Tällaisia moduuleja ovat mm. varhaiskasvatukseen, nuoriso- ja erityiskasvatukseen, lastensuojeluun, sosiaalipedagogiikkaan, etiikkaan sekä lainsäädäntöön liittyvät opintokokonaisuudet. Varsinaisesti opetussuunnitelmaan ei lapsen oikeuksia ole kirjattu. Koulutusohjelman opetussuunnitelma muodostuu isoista moduuleista 10-30 op, joiden sisällä on laajempia koko-

naisuuksia, joiden osana opettajatiimi suunnittelee sisällöt, joissa on käsitelty lapsen oikeuksia. Sisällöt on näin ollen kirjattu osin toteutussuunnitelmiin.

Sosiaalialan ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon profiilina on lasten ja nuorten hyvinvoinnin turvaaminen, ja koko tutkinnon perustana on siten osaltaan lapsen oikeuksien sopimus. Ohjelmassa lapsen oikeuksiin liittyvät sisällöt ovat edustettuina erityisesti lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointityön moduulissa, joka on laajuudeltaan 15 op. Lapsen oikeuksiin liittyvät sisällöt eivät ole suoraan kirjattuna opetussuunnitelmaan, mutta ne huomioidaan opettajatiimien yhdessä tekemissä toteutussuunnitelmissa.

Savonia ammattikorkeakoulu

Hoitotyö, Kuopio: Lasten oikeuksien sopimus käsitellään kaikkien hoitotyön ja ensihoidon opiskelijoiden kanssa lasten ja nuorten hoitotyön opintojaksossa, jossa sitä käydään läpi aika perusteellisesti. Samalla puhutaan myös lapsen oikeuksista sairaalassa. Nämä on kirjattu myös opetussuunnitelmiin ja toteutukseen, samoin kuin harjoittelun arviointikriteereihin. **Radiografian ja sädehoidon koulutusohjelman** kohdalla on käytäntö sama kuin hoitotyön koulutusohjelmassa: lapsen oikeudet tulevat käsitellyksi Lasten ja nuorten hoitotyön opinnoissa (1 op). Myös lasten kuvantamistutkimusten yhteydessä aihetta käsitellään.

Hoitotyön koulutusohjelmassa Iisalmessa lapsen oikeuksien sopimusta ja lapsen oikeuksia sairaalassa käsitellään lapsen, nuoren ja vammaisen hoitotyön opinnoissa. Asiat on kirjattu toteuttamissuunnitelmaan eli teemaoppaaseen, harjoittelua koskevaan oppaaseen ja arviointikriteereihin. **Suuhygienistien** koulutuksessa lasten oikeuksiin liittyvää asiaa opetetaan ja opiskellaan Perheen terveyden edistäminen -opintojaksossa (teoriaa 9 op ja harjoittelua 13 op). Asia on kirjattu opintojakson tavoitteisiin ja sisältöihin.

Sosiaalialan koulutusohjelmassa lapsen oikeuksien sopimus on opetussuunnitelmassa osa SSELSJ eli Ennaltaehkäisevän lastensuojelun kurssia (30p), jossa se käsitellään perusteellisesti myös kurssikirjallisuuden kautta. Lisäksi joka vuosi lapsen oikeuksien päivänä ja/tai sen läheisyydessä 20. marraskuuta asia liitetään kaikkien ryhmien meneillään oleviin kurseihin jollain tapaa.

Fysioterapian koulutusohjelmassa lapsen oikeuksien sopimukseen liittyvät asiat tulevat esille osana opintoja fysioterapian lähtökohtien opiskelussa, esimerkiksi etiikan ja potilaan oikeuksien ja velvollisuuksien osuudessa. Lapsen oikeuksien sopimusta ei ole kirjattu erillisenä sisältönä kursikuvauksiin.

Hyvinvointiteknologia yamk osalta ei erikseen korosteta tai tuoda esille lapsen oikeuksien sopimusta. Tietosuoja- ja tietoturva-asioita käsitellessä sopimusta käsitellään tai sivutaan riippuen opettajasta esimerkiksi lastensuojelulakia käsiteltäessä ja erityisesti lapsen edun ensisijaisuuden näkökulmasta. Ylemmät ammattikorkeakouluopinnot ovat hyvin työelämälähtöisiä ja siten jos opiskelijan opinnäytetyön tematiikka tai opiskelijan työyhteisö (neuvolan terveydenhoito, sosiaalitoimisto, lastenosasto) liittyy aiheeseen voivat lapsen oikeudet tulla esille paljonkin.

Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelmassa lapsen oikeuksien sopimus on sisällytetty usean opintojakson opetukseen. Sosiaalialan etiikka- opintojaksolla etiikan opetuksessa viitataan lapsen oikeuksien sopimukseen. Tavoitteena siinä on, että opiskelijat tietävät sopimuksen olemassaolon ja osaavat etsiä sen verkosta. Sosiaalilainsäädäntö –opintojaksolla opiskelijoita kehoitetaan myös tutustumaan sopimukseen ja joidenkin ryhmien kanssa on katsottu UNICEFin tekemiä lyhyitä animaatioita. Kasvuolot ja kehitysvaiheet lapsuusiässä opintojaksolla lapsen oikeuksien sopimus on oleellinen asiakirja ja lähtökohtana Kasvuolot ja kehitysvaiheet sektorissa. Se tulee esille opintojakson orientaatiossa ja kirjallisuudessa, esim. teoksessa Bardy (toim.) Lastensuojelun ytimissä. Opiskelijoilla sopimus on pakollisena teemana oppimispäiväkirjassa. Tämän lisäksi opintojaksolla perehdytään Lapsiasiavaltuutetun toimintaan. Tämän opintojakson opiskelee vain osa opiskelijoista. Opintojaksoon sisältyy sen keskeisimmän sisällön esittely ryhmille, jotka eivät ole tätä valinneet. Tässä esittelystä lapsen oikeuksien sopimus on ollut keskeinen lähtökohta. Lisäksi Seinäjoen Ammattikorkeakoulussa toteutetaan ESR-rahoitteista koulutushanketta (60 op): Oppimisympäristöjen työelämälähtöinen kehittäminen, joka on suunnattu lasten ja perheiden parissa työskenteleville. Tässä koulutuksessa lapsen oikeuksien sopimukseen on perehdytty pe-

rusteellisesti. Lapsiin ja perheisiin suuntautuviissa opinnäytetöissä on yleistä käyttää lähteenä lapsen oikeuksien sopimusta.

Tampereen ammattikorkeakoulu

Lasten hoitotyön perusjaksolla käydään läpi Suomen NOBAB - perusteet, eli lasten sairaanhoidon standardit, jotka pohjautuvat lapsen oikeuksien sopimukseen. Lapsen oikeuksia ja lastensuojelua käsitellään lasten vaihtoehtoisissa ammattiopinnoissa sekä luennolla. Lapsen oikeuksien sopimukseen liittyvät asiat nousevat tai niitä sivutaan myös muilla lasten hoitotyön syventävien luennoilla.

Turun ammattikorkeakoulu

Hoitotyön koulutusohjelmassa lapsen oikeuksien sopimus sisältyy lasten hoitotyön ja ammattietiikan opintojaksoihin. **Sosiaalialan koulutusohjelmassa** ne ovat osa ammattietiikkaa, lastensuojelua, sosiaali- ja terveysalan palvelujärjestelmää (asiakkaan oikeudet) koskevaa opetusta sekä harjoitte-luja. **Fysioterapian ja Toimintaterapian koulutusohjelmissa** sopimusta käsitellään ammattietiikan ja harjoittelujen ohessa.

Vaasan ammattikorkeakoulu

Hoitotyön koulutusohjelmassa lasten ja nuorten hoitotyön opetuksessa käy-dään läpi lapsen oikeuksien sopimus.

Yrkeshögskolan Novia

Lapsen oikeudet kuuluvat keskeisenä osana opintojen sisältöön sosiaali- ja terveysalalla. Aihetta käsitellään osana yhteiskunnallisia aiheita ja erityisesti kansainvälisyys- ja monikulttuurisuusopinnoissa (12 op) sekä osana sosiaalipolitiikan (12 op) opintoja. Sosiaalipolitiikassa lapsen oikeudet käsitellään osana lastensuojelulakia (erityisesti ilmoitusvelvollisuus). Lastensuojelulaki on kirjattu opetussuunnitemaan, muut lait ja sopimukset taas kurssikuva-uksiin ja opintosuoritusohjeisiin.

Yliopistot:

Itä-Suomen yliopisto

Sosiaalityön opinnoissa lapsen oikeuksia käsitellään useilla opintojaksoilla. Opintojaksot ovat opinnoissa pakollisia. Lapsen oikeuksien sopimus ei ole kuitenkaan varsinaisesti kirjattuna opetussuunnitelmaan eikä kurssikuvauksiin. Kurssikuvauksissa ainoastaan juridisilla jaksoilla mainitaan sisältökysymyksenä ihmis- ja perusoikeudet. Lapsen oikeuksien sopimus ja muutenkin lapsen oikeudet ihmisoikeuskysymyksenä tulevat esille vahvasti esille opetuksessa seuraavilla kursseilla: Johdatus sosiaalityöhön - opintojaksolla on luento lapsen oikeuksista ja lapsen oikeuksien sopimuksesta, Juridisilla opintojaksoilla kansainvälisyys ja ihmisoikeuskysymykset ovat vahvasti esillä. Sosiaalioikeus sosiaalityössä opintojaksolla käsitellään ihmisoikeuksia yleisellä tasolla ja lapsen ihmisoikeuksia sisältökysymyksiä lastensuojeluosion yhteydessä, jossa myös sopimuksen yleisperiaatteet ja sisältö vielä kerrataan ja huomioidaan raportointijärjestelmän palautetieto. Lapsi-, perhe ja holhousoikeus opintojaksolla käsitellään lapsioikeuteen liittyviä ihmisoikeuskysymyksiä ja nostetaan esille myös lapsen oikeuksien sopimus sekä huomioidaan raportointijärjestelmään liittyvä palautetieto. Lapsi, nuoriso- ja perhesosiaalityön opintojaksolla erityiskysymyksiä käsiteltäessä (esim. lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö, huostaanotto) käsitellään myös ihmisoikeuslittuvuutta.

Sosiaalipedagogiikan opinnoissa lapsen oikeuksia ja niihin liittyviä teemoja tarkastellaan eri opintojaksoilla. Opetussuunnitelmaan tai kurssikuvauksiin lapsen oikeuksia ei nykyisellään ole kuvausten yleisluontoisuuden vuoksi kirjattu. Lapsen oikeuksien sopimusta ja siihen liittyvää problematiikkaa käsitellään kuitenkin sosiaalipedagogiikan eettisiä kysymyksiä koskevalla opintojaksolla, ja lapsen oikeuksien teemoja, erityisesti osallisuutta, käsitellään sosiaalipedagogiikan käytännön toiminnan ja peruskäsitteiden tarkastelun yhteydessä sekä elämänkulkuun liittyvien opintojaksojen sisällöissä.

Lapin yliopisto

Sosiaalityön opetus tapahtuu Lapin yliopistossa oppiainepoolissa, jossa mukana ovat kuntoutustiede ja julkisoikeus. Viimeksi mainittu oppiaine mahdollistaa sen, että opiskelijoilla on hyvä mahdollisuus paitsi perehtyä myös syventyä oikeudellisiin kysymyksiin osana sosiaalityön opintojaan. Lasten oi-

keuksien sopimus ei ole kirjattuna mihinkään kurssikuvaukseen, vaan sen sisältö kulkee läpi opetussuunnitelman perusopinnoista syventäviin opintoihin.

Tampereen yliopisto

Sosiaalityön laitoksella (Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö/ Porin yksikkö) lapsen oikeuksia ei ole kirjattu opetussuunnitelmaan eikä lapsen oikeuksien sopimus sellaisenaan ole osana opetusta. Aihetta sivutaan lähinnä kirjallisuuden pohjalta sellaisissa opinto-osuuksissa kuin Sosiaalityön arvot ja etiikka, Lapset ja sosiaalityö ja Elämäkulkukirjallisuus. Opettajat voi myös omassa opetuksessaan haluamallaan tavalla tuoda aiheen esille (esim. sosiaalityön peruskurssin opetuksessa). Opiskelijoilla on myös jonkin verran mahdollisuuksia valita omia kiinnostuksen kohteitaan vastaavia sisältöjä opinnoilleen, ja jos lapset ja lastensuojelu kiinnostavat erityisesti opiskelijaa, saa opiskelija myös enemmän tietoa lapsen oikeuksista esim. lukemansa kirjallisuuden ja käytännön harjoittelupaikkansa kautta.

Sosiaalityön tutkimuksen laitoksella (Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö /Tampereen yksikkö) Sosiaalityön koulutuksen opetussuunnitelmiin tai -ohjelmaan lapsen oikeuksia ei ole kirjattu, koska opetustavoitteet on kirjattu yleisellä tasolla. Opintojen aikana opiskelijat saavat kuitenkin varsin kattavan kuvan sekä periaatteellisella että toiminnallisella tasolla lapsen oikeuksista. Opintoihin kuuluu perehtyminen ihmisoikeuksiin ja osana niiden opetusta perehdytään myös lapsen oikeuksiin. Lisäksi erityisemmin lasten oikeuksia käsitellään osana lastensuojelun, sosiaalityön toimintatapojen ja -menetelmien sekä tutkimusorientaatioiden opetusta. Kuitenkin koska yliopisto-opinnoissa on aina opiskelijakohtaisia variaatioita, voi käsittelyn syvyys vaihdella opiskelijoiden henkilökohtaisten opetusohjelmien välillä.

2.4 MAANPUOLUSTUS JA POLIISI

Maanpuolustuskorkeakoulu

Johtamisen ja Sotilaspedagogiikan laitoksen toteuttama opetus sisältää lapsen oikeuksien sopimuksen sekä sen valinnaisen pöytäkirjan määräykset sil-

tä osin kuin on kysymys lapsisotilaiden asemasta ja lasten suojelusta aseellisten selkkausten aikana.

Poliisiammattikorkeakoulu

Perustutkintokoulutuksessa ei lapsen oikeuksien sopimusta käsitellä mitenkään erityisesti. Lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteet nousevat esille perheväkivaltaa ja lastensuojeluasioita käsiteltäessä. Opetuksessa käsitellään lastensuojelulakia ja sen määrittämänä poliisin ja sosiaalitoimen tehtäviä, vastuita ja toimenpiteitä liittyen lastensuojeluun.

2.5 TEOLOGIA

Helsingin yliopisto

Lapsen oikeudet koetaan aiheena ajankohtaiseksi ja vakavaksi, ja siitä on viime aikoina keskusteltu teologisessa tiedekunnassa. Lasten asemaa käsitellään teologian kandidaatin ja maisterin opinnoissa useissa eri opintojaksoissa. Se, kuinka perusteellisesti opiskelijat tutustuvat tähän aihepiiriin, riippuu tosin siitä, mitä jaksoja he tutkintoonsa valitsevat. Lapsen oikeuksien sopimus ei tällä hetkellä kuulu kurssimateriaaleihin, mutta sen sisällyttäminen niihin on mahdollista. Teologisen tiedekunnan tutkintovaatimukset vuosille 2011-2013 ovat juuri valmisteilla. Utta on esimerkiksi se, että kaikille teologian opiskelijoille pakollisiin yleisopintoihin sisältyy syksystä 2011 lähtien 2 opintopisteen laajuinen psykiatrian opintojakso. Tämän kurssin yhteydessä puhutaan myös lapsen kasvusta ja kehityksestä eri näkökulmista. Psykiatrian opintojakso on luonteva paikka myös lapsen aseman ja oikeuksien tarkasteluun.

Käytännöllinen teologiassa ja ns. soveltavissa opinnoissa lapsen oikeudet ovat osa kaikille pakollisia perusopintoja, joissa käydään läpi suomalaista uskonnonvapauslainsäädäntöä ja siinä ennen muuta lapsen uskonnon määräytymistä sekä oikeutta saada yhteiskunnassa (koulussa) uskonto- kasvatusta tai elämänkatsomustietokasvatusta tai olla vapautettu sellaisesta.

Käytännöllisen teologian (tiedekunnan suurimpia pääaineita) pääaineopiskelijoiden aineopinnoissa on pakollinen uskontokasvatuksen osio, jonka verkkoaineistossa käsitellään lapsen oikeuksia.

Uskonnonpedagogiikan ja kirkkososiologian syventävissä opinnoissa lapsen oikeuksia käsitellään silloin, kun teema liittyy opiskelijan pro gradu -tutkielman aihepiiriin (esim. uskontokasvatus koulussa tai lähetysjärjestöjen kummilapsitoiminta). Valinnaisilla pastoraalipsykologian ja diakonian kursseilla lapsen oikeuksiin viitataan esimerkiksi käsiteltäessä perheen kohtaamista diakoniatyössä ja keskusteltaessa rippisalaisuudesta.

Käytännön työelämään valmentavissa ns. soveltavissa opinnoissa lapsen oikeudet ovat esillä silloin, kun tutustutaan ev. lut. kirkon rippisalaisuuden ohjeistukseen ja analysoidaan sitä. (Piispainkokous antoi asiasta uudet ohjeet alkuvuodesta 2011.) Samalla on esillä myös uusi lastensuojelulaki. Tämän lisäksi lapsen oikeuksia sivutaan lasten sielunhoidon erityiskysymysten yhteydessä (esim. lapsen suru). Nämä soveltavat kurssit suorittaa valtaosa teologian maisterin tutkintoa opiskelevista.

Kirkkohistoriassa on modernia katolista kirkkoa käsittelevällä kurssilla sivuttu lapsen oikeuksien sopimusta pedofiiliskandaalien käsittelyn yhteydessä. Aiheeseen on kiinnitetty ja tullaan kiinnittämään huomiota myös suomalaisia herätysliikkeitä koskevassa opetuksessa.

Systemaattinen teologian Teologisen etiikan ja sosiaalietiikan kursseilla käsitellään ihmisoikeusparadigmaa ja siihen liittyen myös lapsen oikeuksia. Lisäksi oppiaineen kursseilla käsitellään kasvatusetiikan kysymyksiä, joihin sisältyy vastuullinen vanhemmuus ja yhteiskunnallisten toimijoiden kasvatustuu.

Yksi tiedekunnan raamatuntutkimuksen ja siihen liittyvän opetuksen painopisteistä on Raamatun ajan sosiaalinen maailma. Tätä koskevissa luentosarjoissa on usein käsitelty myös perheen ja samalla lapsen asemaa yhteiskunnassa. Painotus näkyy myös laitoksen tutkijoiden julkaisuutoiminnassa. Kurssitarjonnan lisäksi laitoksen opettajat ovat koonneet internet-sivuston Ihminen ja uskonto antiikin maailmassa, johon sisältyy monipuolinen kuvaus lapsen asemasta perheessä ja yhteiskunnassa (<http://www.helsinki.fi/teol/pro/ihminen/perhe/perhe5-1.html>). Laitoksen kahden tutkijan kirjoittamassa uudessa kurssikirjassa kysymystä lapsen asemasta Raamatun

maailmassa on niin ikään käsitelty laajasti (Anni Pesonen & Kirsi Valkama, Arkielämä Raamatun aikana, 2010, s. 112-114, 181-188). Erkki Koskenniemi, laitoksen dosentti, on kirjoittanut kansainvälisen tutkimuksen lasten heitteillejätöstä antiikin maailmassa ja esitellyt tutkimuksensa tuloksia myös antamansa opetuksen osana.

Uskontotieteessä lapsen oikeuksia sivutaan perusopintojen pakollisella maailmanuskonnot -kurssilla monikulttuurisuuden näkökulmasta.

2.6 KAUPPATIETEET

Hanken Svenska handelshögskolan

Corporate Social Responsibility: From Principles to Practice- kurssin ihmisoikeusosiossa käydään läpi tärkeimmät ihmisoikeussopimukset, niiden valvontamekanismit ja toimeenpanevat kansainväliset järjestöt. Näin ollen lasten oikeuksien yleissopimus lisäpöytäkirjoineen, raportointimenettely ja Unicefin rooli ovat mukana luennoissa ja luentomateriaalissa. Myös kansainvälisen työjärjestön, ILO:n konventiot vähimmäisiästä ja lapsityövoimasta käsitellään luennoilla. Lapsityövoiman käyttö on asia, joka tulee myös esille erityisesti opiskelijoiden harjoitustöissä, joissa he kuvaavat yritystoiminnan ihmisoikeusongelmia eri puolilla maailmaa. Myös tutkittaessa ihmisoikeuskysymyksiä alakohtaisesti lapsen oikeudet ovat yksi asia, johon kiinnitetään huomiota, esim. maataloustuotannon, tekstiiliteollisuuden, luonnonvara-alan jne. osalta.

Myös muutamalla Hankenin tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta käsittelevillä kursseilla viitataan lapsen oikeuksiin, mutta niissä niitä ei ole mainittu kurssikuvauksissa.

2.7. LÄÄKETIEDE

Helsingin yliopisto

Lastenneuvolaseminaarissa käsitellään lastensuojeluilmoitusta eli onko lapsi tullut kaltoin kohdeksi tai laiminlyödyksi. Lisäksi koululääkärintoiminnassa käsitellään tietosuojaa.

Itä-Suomen yliopisto

Lapsen oikeuksia sivutaan koulutusohjelman opetuksessa useilla jaksoilla ja eri kohdissa opintoja. Opetussuunnitelma tasolla tämä ei näy, koska opintojaksokuvaukset ja oppimistavoitteet on laadittu yleisemmällä tasolla. Ainakin kolmella opintojaksolla lapsen oikeuksia käsitellään. Oikeuslääketieteen jaksolla lapsen oikeuksia käsitellään luennoilla, joka koskee lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä ja pahoinpitelyä. Tässä yhteydessä sivutaan lastensuojelulakia ja todetaan mm, että kyseessä olevan lain ilmoitusvelvollisuus sosiaaliviranomaisille menee lääkärin salassapitovelvollisuuden edelle. Puhutaan myös potilaslaista ja lapsipotilaan oikeuksista potilaan oikeuksia koskevan lain yhteydessä edellä olevaan teemaan liittyen. Potilaslaissahan todetaan, että jo 12-vuotias saattaa olla kehitystasonsa vuoksi kykenevä päättämään omasta hoidostaan. Tätä ristiriitaa suhteessa huoltajalle ilmoittamiseen käsitellään ja todetaan, että joissakin tilanteissa vanhemmat (esim. päihde, huume, mielenterveys ongelmat) on syytä jättää ulkopuolelle, mutta että tällaisessa tilanteessa sosiaaliviranomaisille pitäisi tehdä lastensuojelulain mukainen ilmoitus. Luennoilla otetaan esille myös se lastensuojelulaista tuleva seikka, etteivät Jehovan todistaja vanhemmat voi estää lapsen tarvitsemää verensiirtoa, vaan esimerkiksi liikenneonnettomuuden yhteydessä tässä tilanteessa päädytään päivystyshuostaanottoon verensiirron ajaksi, joka puretaan henkeä pelastavan hoidon jälkeen.

Lastenspsykiatrian kurssin aikana käsitellään lapsen oikeuksia ja lapsia koskevaa lainsäädäntöä ja sen yhteydessä myös tulee esille lapsen oikeuksien sopimus, vaikka enemmän esillä on lastensuojelu- ja mielenterveyslaki, jotka suoraan koskevat kyseisellä kurssilla käsiteltäviä asioita. Ryhmäopetuksessa käydään läpi lastensuojelulakia ja lastensuojelu-/ poliisi-ilmoi-

tuksen tekemistä liittyen lapsen hyväksikäyttö- tai pahoinpitelyepäilyihin. Lapsen oikeuksiin liittyvät kysymykset nousevat myös erilaisissa opetustilanteissa esille ja lapsia koskevien lakien tunteminen kuuluu erikoislääkärikoulutuksen vaatimuksiin

Neurologian opetuksessa osa opetuksesta käsittelee nuoria potilaita. Lapsen oikeuksien käsittely on integroitu opetukseen soveltuvin osin. Esimerkiksi ryhmäopetuksissa, kun puhutaan neurologisten sairauksien aiheuttamasta vammasta ja kuntoutuksesta mukaan lukien ammatillinen kuntoutus, tämä asia on esillä.

Turun yliopisto

Lääketieteen lisensiaatin tutkintoon ei sisälly lastenpsykiatrian opetuksessa opetusta lapsen oikeuksien sopimuksesta. Kysymystä satunnaisesti kosketellaan kliinisen opetuksen yhteydessä joidenkin potilastapausten käsittelyn yhteydessä. Lastenpsykiatrian erikoislääkärikoulutuksen (valtakunnallisten) kuulusteluvaatimusten yhtenä osana on YK:n lapsen oikeuksien sopimus kohdassa lainsäädäntö.

Erikoistumiseen liittyvässä toimipaikkakoulutuksessa lapsen oikeuksia käsitellään satunnaisesti ja potilastapausten yhteydessä kysymykset tietenkin nousevat tapauskohtaisesti esille.

3. Lapsen oikeudet - opinnot Helsingin yliopiston avoimessa yliopistossa

Helsingin yliopiston avoimessa yliopistossa on syksystä 2007 voinut opiskella 25 opintopistettä lapsen oikeudet - opintoja. Kyseinen kokonaisuus on aintu-laatuinen suomalaisissa korkeakouluissa, joten sen syntyhistoria, toteutus ja tulevaisuuden näkymät esitellään laajasti tässä luvussa.

3.1 TAUSTAA

Avoin yliopisto järjestää Helsingin yliopiston tutkintovaatimusten mukais- ta opetusta. Avoimen yliopiston opinnot ovat pääasiassa eri oppiaineiden perus- ja aineopintoja ja ne ovat maksullisia ja kaikille avoimia. Mahdollis- suuksien mukaan avoin yliopisto suunnittelee myös yhteistyössä ainelaitos- ten kanssa monitieteisiä opintokokonaisuuksia, joiden suunnittelussa pyri- tään ottamaan huomioon yhteiskunnasta nousevat koulutustarpeet.

Lapsen oikeudet – opinnot saivat alkunsa yliopiston ulkopuolisten toi- mijoiden eli valtakunnallisten lapsiorganisaatioiden (UNICEF, Plan, Man- nerheimin lastensuojeluliitto, Lastensuojelun keskusliitto ja Pelastakaa lapset ry) aloitteesta. Lapsiorganisaatiot lähestyivät asiassa Avointa yliopistoa en- simmäisen kerran alkuvuodesta 2006 tavoitteenaan saada aikaan monipuol- linen, yliopistotasoinen perusopintojen laajuinen koulutus lapsen oikeuksiin liittyvistä kysymyksistä työntekijöilleen. Tuolloin oletuksena oli, että lapsen oikeuksiin liittyvillä opinnoilla olisi kysyntää useilla eri ammattialoilla ja alan opiskelijoiden keskuudessa. Opintojen ensisijaiseksi kohderyhmäksi nähtiin esimiesasemassa olevat kuntien, kaupunkien ja yhteisöjen työntekijät ja luot- tamushenkilöt sekä järjestöihmiset, jotka työskentelevät alle 18-vuotiaiden lasten kanssa tai joiden työnkuvaan kuuluu lapsen oikeuksien edistäminen. Myös alan opiskelijoiden ajateltiin kiinnostuvan opinnoista. Kohdeammat-

tiryhmiä olivat esimerkiksi opettajat, sosiaalityöntekijät, poliisit ja lainkäyttäjät ja yllä mainitut luottamushenkilöt ja järjestöjen työntekijät.

Opintojen suunnittelu käynnistyi keväällä 2007. Opintojen suunnittelu aloitettiin kokoamalla Avoimen yliopiston koulutussuunnittelijan johdolla asiantuntijaryhmä, jonka yhteisellä työskentelyllä varmistettiin sisällöllinen asiantuntemus ja toisaalta sitoutettiin emoyliopiston laitosten oppiaineet hyväksymään opinnot osaksi oppiainettaan. Asiantuntijat olivat sosiaalityön, oikeustieteen, kasvatustieteen, kehitysmaatutkimuksen, nuorisotutkimuksen aloilta ja lisäksi mukana olivat edustajat UNICEFista ja Plan Suomi säätiöstä. Lapsen oikeudet – opintoja suunnitteli projektin aikana vuosina 2007-2009 varsin laaja ja vaihtuva joukko eri alojen asiantuntijoita, opettajia ja avoimen yliopiston hallintohenkilökuntaa. Opinnot käynnistyivät syksyllä 2007 15 opintopisteen laajuisena opintopakettina. Keväällä 2008 alkoi kansainvälisen osion Lasten asema ja oikeudet kehitysmaissa -opintojakson suunnittelu, joka toteutettiin ensimmäisen kerran syksyllä 2008. Lapsen oikeudet Euroopassa – opintojakso suunniteltiin pääosin kevään 2009 aikana ja se toteutettiin ensimmäisen kerran syksyllä 2009.

3.2 OPINTOJEN RAKENNE

Opintojen lähtökohtana on ollut monitieteinen tulokulma lapsen oikeuksiin. Pitkällisen suunnittelun myötä opintojen rakenteeksi muovautui seuraavanlainen 25 opintopisteen laajuinen Lapsen oikeudet –kokonaisuus

1. Johdatus lapsen oikeuksiin 6 op
2. Kansallinen osio:
  - a. Lapsen oikeudet Suomessa 3 op
  - b. Lastensuojelun perusteet 3 op
  - c. Lapsen osallisuus 3 op
3. Kansainvälinen osio:
  - a. Lasten asema ja oikeudet kehitysmaissa 5 op
  - b. Lapsen oikeudet Euroopassa 5 op

Opinnoista kolme ensimmäistä jaksoa on hyväksytetty Helsingin yliopiston sosiaalityön opintoihin ja ne korvaavat sosiaalityön aineopinnoista vapaavalintaisia kursseja. Kansainvälisen osion kurssi Lasten asema ja oikeudet kehitysmaissa (5 op) on hyväksytetty kehityskaatutkimukseen ja kurssi korvaa valinnaisen opintojakson perus- tai aineopinnoista. Toinen kansainvälisen osion kurssi on Lapsen oikeudet Euroopassa (5 op) ja se on hyväksytetty EU-opintoihin. Opinnot ovat toistaiseksi ilman sivuainekokonaisuuden asemaa ja siksi opinnoista ei ole ollut mahdollista antaa yleisarvosanaa. Täten suoritettavat opintojaksot näkyvät opiskelijan opintorekisterissä yksittäisinä opintojaksoina. Lapsen oikeudet – opinnot järjestetään ainoastaan Avoimessa yliopistossa, mutta kahdella jaksolla on toteutettu yhteisopetusta Helsingin yliopiston politiikan ja talouden tutkimuksen laitoksen kanssa. Lasten suojelun perusteet – opintojakso toteutettiin keväällä 2008 yhteisopetuksena yliopiston sosiaalityön perustutkinto-opiskelijoiden kanssa ja Lasten asema ja oikeudet kehitysmaissa – kurssi on molemmilla toteutuskerroilla syksyllä 2008 ja syksyllä 2009 järjestetty yhteisopetuksena kehityskaatutkimuksen oppiaineen perustutkinto-opiskelijoiden kanssa. Lapsen oikeudet Euroopassa – kurssi on toteutettu kokonaan verkkokurssina, muut kurssit ovat luentokursseja, joilla Lastensuojelun perusteet – jakso lukuun ottamatta on myös vierailevia luennoitsijoita. Kurssit suoritetaan pääsääntöisesti erilaisilla essee tehtävillä tai luentopäiväkirjalla. Kokonaisuudessa ei ole yhtäkään jaksoa, jossa suoritustapana tai suoritustavan osana olisi kirjatentti, tähän syyinä on sopivan kirjallisuuden puuttuminen. Verkkokurssilla suoritukseen on sisällynyt itsenäisten tehtävien lisäksi verkossa käytävä keskustelu.

Kokonaisuuden jaksot järjestettiin ensimmäisessä toteutuksessa siten, että Johdantojakso ja Lapsen oikeudet Suomessa jakso olivat syksyllä 2007 ja keväällä järjestettiin jaksot Lastensuojelun perusteet ja Lapsen osallisuus. Syksyllä 2008 toteutettiin kurssi Lasten asema ja oikeudet kehitysmaissa. Toisessa toteutuksessa järjestystä muutettiin siten, että opintojen kolmas jakso oli Lapsen osallisuus ja Lastensuojelun perusteet järjestettiin tämän jälkeen. Järjestyksen vaihdolla ei tuntunut olevan vaikutusta sisältöjen hahmottamiseen. Kolmannessa toteutuksessa (joka on parhaillaan menossa) Lapsen oikeudet Euroopassa – kurssi on ennen Lasten asema ja oikeudet kehitysmaissa – opintojaksoa.

3.3. KOKEMUKSET

Opintoja on palautteen pohjalta kehitetty enemmän yhteiskuntatieteelliseen suuntaan. Juridiset luennot on koettu haastaviksi, mutta tärkeiksi ja siksi vaikeita sisältöjä on avattu oikeustapausharjoitusten kautta. Kaiken kaikkiaan opinnot ovat saaneet paljon myönteistä palautetta ja erityisesti opintojen monitieteisyys on koettu hyväksi.

Opiskelijoita oli selvästi eniten kokonaisuuden ensimmäisessä toteutuksessa. Johdantojaksolla oli opiskelijoita 114. Kokonaisuuden opiskelijat sarakkeeseen on laskettu ne opiskelijat, jotka olivat ilmoittautuneet kaikille tarjolla oleville jaksoille. Sen lisäksi opiskelijoiden oli mahdollista ilmoittautua yksittäisille, itseään kiinnostaville jaksoille. Yksittäisten opiskelijoiden lukumäärä vaihteli kurseittain.

TOTEUTUS	KOKONAISUUDEN OPISKELIJAT	YKSITTÄISET OPISKELIJAT/ arvio
SYKSY 2007	85	25-30 opiskelijaa/ kurssi
KEVÄT 2009	38	10-15 opiskelijaa/ kurssi
SYKSY 2010	15	10-15 opiskelijaa/ kurssi
yhteensä	138	45-60

Opintoihin osallistuneiden ammatit olivat hyvin moninaisia. Eniten opiskelijat ilmoittivat ammatikseen ”opiskelija” tai eivät ilmoittaneet ammatiaan. Seuraaviksi eniten opiskelijoista oli sosiaalityöntekijöitä ja opettajia (luokanopettaja, erityisopettaja, lehtori, lastentarhanopettaja). Nimikkeillä projektisuunnittelija, -sihteeri, -koordinaattori ja hankesuunnittelija, -koordinaattori sekä ohjelmasuunnittelija, -päällikkö oli myös useita henkilöitä. Myös terveydenhoitoalan eri ammateissa toimivia oli mukana jonkin verran (sairaanhoitaja, terveydenhoitaja, kättilö ja lähihoitaja). Mukana oli myös lakimiehiä, tiedottajia ja toimittajia sekä epätodennäköisempiä ammatteja kuten kuvataiteilija ja leikkaaja. Etukäteen oletetuista kohderyhmistä ”lasten parissa eri ammateissa toimivat” toteutui hyvin. Mukana oli paljon erilaisissa tehtävissä toimivia lapsijärjestöjen työntekijöitä sekä monenlaisissa kasvatus- ja/ tai opetustehtävissä toimivia henkilöitä.

4. Malleja ulkomailta

Maailmalla on useita esimerkkejä lapsen oikeuksiin liittyvästä koulutuksesta ja lapsen oikeuksista tarjotaan myös useita maisteriohjelmia eri maissa. Lähes poikkeuksetta ne ovat monitieteellisiä kokonaisuuksia, joissa tarjotaan erilaisia näkökulmia lapsen oikeuksiin samalla tavalla kuin monet suomalaiset korkeakoulut ja koulutusohjelmat ovat sisällyttäneet lapsen oikeudet eri opintokokonaisuuksiinsa (esim. lastensuojelu ja tutkimusetiikka). Mutta toisin kuin suomalaissa korkeakouluissa, näissä kaikki edellä mainitut näkökulmat on selväsanaisesti kerätty lapsen oikeuksien sateenvarjon alle.

En lähde tässä selvityksessä esittelemään kyseisiä maisteriohjelmia tarkemmin, niistä voi jokainen helposti etsiä lisätietoa internetistä niin halutesaan. Esittelen tässä luvussa kaksi mallia, jotka ovat syntyneet ja muovautuneet vähän samanlaisesta tarpeesta kuin mikä suomalaisessa yhteiskunnassa lapsen oikeuksista käydyssä keskustelussa nähdään olevan. Lisäksi Ruotsi ja Flaaminkielinen Belgia ovat lapsi- ja nuorisopolitiikaltaan lähellä suomalaisia rakenteita, lähtökohtia ja käytänteitä, joten kokonaisuuksista on siitähän näkökulmasta mahdollista ottaa mallia Suomeen.

4.1 BARNRÄTTSAKADEMIN RUOTSISSA

Vuoden 2005 päätelmissään ja suosituksissaan YK:n lapsen oikeuksien komitea esitti Ruotsin valtiolle, että sen tulee tarjota riittävää ja järjestelmällistä koulutusta lapsen oikeuksista lasten kanssa ja hyväksi työskenteleville ammattiryhmille. Vuosien 2007-2009 aikana Ruotsin hallitus myönsi Örebron yliopistolle avustusta toiminnalle, joka tähtäsi määriteltujen ammattiryhmien edustajien ja päätöksentekijöiden osaamisen kehittämiseen lapsen oikeuksien kysymyksissä. Tavoitteena oli tarjota koulutusta erityisesti lakimiehille, opettajille, sairaanhoitajille, sosiaalityöntekijöille ja yhteiskuntasuunnittelijoille. Vuonna 2010 toiminnan pohjalta perustettiin Örebron yliopiston yhteyteen Barnrättsakademin. Sen tavoitteena on koota ja jakaa tietoa ja osaamista lapsen oikeuksista. Tavoitteensa saavuttaakseen se järjes-

tää koulutusta ja seminaareja aiheesta sekä ylläpitää sähköistä tietokantaa lapsen oikeuksista. Barnrättsakademin toiminta on vasta saamassa muotoaan, mutta maaliskuussa 2011 sen toimistossa työskentelee neljä henkilöä. Syksystä 2011 alkaen Barnrättsakademin aloittaa lukuvuosittaisen opetuksen osana Örebron Yliopiston oikeustieteen, psykologian ja sosiaalityön oppiaineiden opetusta. Lukuvuonna 2011-2012 se tarjoaa seuraavat opintojaksot: Perusopinnot: Barnets rättigheter - ett förändringsarbete (7,5 op), Barnets rättigheter - ett förändringsarbete II (7,5 op), Barnrättsperspektiv i utvärdering och uppföljning (7,5 op), Child protection in emergencies (7,5 op), The Rights of the Child, A Work of Change (7,5 op) sekä Pedagogik A, Barnets rättigheter i förskola och skola (7,5 op). Jatkokursseja: Rättsvetenskap B, Barnets rättigheter (7,5 op) ja Barnets rättigheter samt tillämpning av dessa (15 op)

Barnrättsakademin tuottaa myös koulutuksia, jotka suunnitellaan ja toteutetaan tiiviissä yhteistyössä tilaajan kanssa. Räättälöidyt koulutukset voivat olla osa korkeakoulun tuottamaa opintopisteytettyä kurssitoimintaa tai jollekin tietylle organisaatioille räätälöityä koulutusta, josta ei siihen osallistuville kerry opintopisteitä. Barnrättsakademin toiminta on vasta aivan alussa ja siten se hakee edelleen muotoaan ja rooliaan ruotsalaisessa lapsen oikeuksien toteutumista edistävässä työssä ja koulutuskentällä. Lisätietoja sen toiminnasta ja rakenteesta löytyy sen koko ajan kehittyviltä internet-sivuilta osoitteesta <http://www.oru.se/barnrattsakademin/>

4.2 KENNISCENTRUM KINDERRECHTEN BELGIASSA

Heinäkuussa 2008 flaaminkielisen Belgian lapsi- ja nuorisopolitiikan toimijat esittivät lapsen oikeuksien osaamiskeskuksen (flaamiksi Kenniscentrum Kinderrechten, lyhenne KeKi) perustamista. Keskuksen tavoitteeksi määriteltiin lapsen oikeuksiin liittyvän osaamisen lisääminen kansallisella ja kansainvälisellä tasolla. Sen perustamisessa oli aktiivisesti mukana joukko tutkijoita seuraavista yliopistoista: University of Antwerp, Free University of Brussels, Ghent University, University College Ghent ja University of Leuven. Lapsen oikeuksien osaamiskeskus avattiin 1. tammikuuta 2010 ja vuonden 2011 alussa sillä on kolme päätoimista työntekijää. Keskus on

voittoa tavoittelematon kansalaisjärjestö, jonka hallitus koostuu kahdeksasta jäsenestä, jotka edustavat kaikki perustamisprosessissa mukana olleita yliopistoja. Lisäksi keskuksen toimintaa ohjaa laajasti yhteiskunnan eri toimijoita edustava 24-jäseninen asiantuntijaryhmä. Osaamiskeskus järjestää joka toinen vuosi kansainvälisen ja joka toinen vuosi kansallisen monitieteellisen kurssin lapsen oikeuksista. Kurssitoiminnan lisäksi keskus julkaisee lapsen oikeuksiin liittyviä raportteja, politiikkapapereita ja tutkimuksia sekä ylläpitää tietoaarkistoa liittyen lapsen oikeuksiin. Lisätietoja: <http://www.keki.be/>

5. Lapsen oikeuksien osaaminen nyt ja tulevaisuudessa

Selvitystyö osoittaa, että lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteet ja näkökulmat ovat sisällytetyt monipuolisesti lasten ja nuorten parissa sekä heitä varten työskentelevien koulutukseen suomalaisissa korkeakouluissa. Tutkimusta siitä, miten opiskelijat kokevat määrällisesti ja laadullisesti saavansa tietoa lapsen oikeuksien sopimuksesta on tehty Suomessa vähän. Yhden näkökulman asiaan tarjoaa Justiiina Nielikäisen vuonna 2009 tekemä Humanistisen ammattikorkeakoulun opinnäytetyö, jonka tulokset osoittavat, että opettajaopiskelijoilla on heikko tietämys sopimuksesta. Sen mukaan vastanneista 232 suomalaisesta opettajaopiskelijasta vain 52,6 % tunsu sopimuksen.

Lähes poikkeuksetta kaikki puhelimitse tai sähköpostitse haastatellut korkeakoulujen pedagogiseen henkilökuntaan kuuluvat henkilöt tunsivat hyvin lapsen oikeuksien sopimuksen ja kokivat sen merkittäväksi asiakirjaksi omassa opetuksessaan ja työssään. Vain harva heistä vastasi, etteivät lapsen oikeuksien sopimukset periaatteet ja näkökulmat tavalla tai toisella sisälly ainakin osan opiskelijoiden opetukseen. Tästä ei voi vetää sitä johtopäätöstä, että merkittävä osa suomalaista korkeakouluopettajista tuntevat ja tuovat lapsen oikeuksien sopimuksen osaksi opetustaan, koska selvitystyön aikana ovat lähtökohtaisesti vastaajiksi valikoituneet kustakin korkeakoulusta lapsen oikeuksista eniten tietävät henkilöt. He edustavat vain murto-osaa suomalaisesta korkeakouluhenkilökunnasta.

Lapsen oikeuksia ei useinkaan ole erikseen kirjattu opetussuunnitelmiin, mutta siitä ei selvityksen aineiston perusteella voida vetää johtopäätöstä, että sopimusta tai sen näkökulmia ei käsiteltäisi ja tuotaisi opiskelijoiden tietoon. Keskusteluissa korkeakoulujen opetushenkilökunnan kanssa (erityisesti sosi-aali- ja terveystieteiden sekä kasvatusalan opettajien) nostavat he lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteet ja näkökulmat kiinteäksi osaksi koulutuksen taustalla vaikuttavaa tapaa tarkastella oman alan toimintatapoja ja ammattieettisiä lähtökohtia. Näitä arvolähtökohtia kokee korkeakoulujen pedagoginen

henkilökunta tärkeäksi siirtää tuleville ammattilaisille ja siten he opintojen eri vaiheissa työstävät niitä yhdessä opiskelijoiden kanssa. Lapsen oikeudet nähdään ammattialaan kuuluvana laajana näkökulmana ja osaamisalueena, johon liittyy tiedon ja taitojen lisäksi myös vahvasti asennenäkökulma. Tänä päivänä korkeakouluista valmistuvat opiskelijat päätyvät hyvinkin erilaisiin työtehtäviin ja yhteiskunnan lakisääteiset tiedollistaidolliset velvoitteet ovat hyvin moninaiset. Opintojen aikana opiskelijoille tulee tarjota osaaminen hallita valtavaa informaatiotulvaa ja poimia siitä itselle merkitykselliset näkökulmat. Opintojen aikana opiskelijoita tuetaan soveltamaan yksittäisistä tiedoista omia ajattelu- ja toimintamalleja ja siten rakentavan kestävämmän ammatillisen osaamis pohjan itselleen. Tämä koskee myös lapsilähtöistä lapsen oikeuksien periaatteisiin perustuvaa työtettä.

Selvitystyön aikana nousi selvästi esille, miten vahvasti lapsen oikeuksien sopimus vaikuttaa monen yksittäisen korkeakouluopettajan työn taustalla. Useille opettajista oli kuitenkin haastavaa nimetä erityisesti missä opintojaksoissa, ja millä tavalla lapsen oikeuksien sopimus käsitellään opintojen aikana. Joskus sopimusta käsitellään osana lastensuojelun perusteita tai sairaan lapsen oikeutta päättää omasta hoidostaan, toisen opettajan toimesta taas opettajan roolista keskustellessa opiskelijoiden kanssa. Lisäksi opettajat tunnustavat usein sopimuksen käsittelyn jäävän liiaksi maininnan tasolle. Yhtenä syynä tähän korkeakoulujen opettajat esittävät, että suomalainen lainsäädäntö on usein kansainvälisten sopimusten velvoitteita edellä ja siten terveydenhoitoon liittyvä lainsäädäntö tai esimerkiksi lastensuojelulaki tulevat kirjatuiksi kurssisisällöiksi lapsen oikeuksien sopimusta useammin ja ammattiin liittyvää keskeistä lainsäädäntöä myös korostetaan opintojen aikana ohi lapsen oikeuksien sopimuksen. Opiskelijoiden oletetaan osavan liittää kyseiset lait osaksi laajempaan lapsen oikeuksien kokonaisuutta, mutta sopimuksen korostaminen saattaa unohtua muiden asioiden joukossa. Toisaalta jotkut korkeakouluopettajat opetuksessaan aina myös erikseen mainitsevat kyseisten lakien pohjaavan lapsen oikeuksien sopimukseen. Lisäksi lapsen oikeuksien sopimus liitetään usein osaksi kansainvälistä tai monikulttuurista työtä käsittelevää opetusta.

Kaikki yliopistojen kasvatustieteelliset tiedekunnan edustajat olivat vastauksissaan yhtä mieltä siitä, että vaikka lapsen oikeuksia käsitellään mones-

sa yhteydessä, on asiassa vielä parantamisen varaa kasvatustieteen ja sen monialaisten sivuaineiden opetuksessa. Sopimuksen käsittely on liian usein jäänyt sattumanvaraiseksi ja yksittäisten opettajien vastuulle. Samanlaisia näkökulmia esittivät myös monet sosiaali- ja terveystieteiden oppilaitosten edustajat.

Haastattelut ja sähköpostikyselyt ajoittuivat aikaan, jolloin useassa korkeakoulussa oli juuri meneillään opetussuunnitelman uudistaminen. Korkeakoulujen henkilökunta kiittikin vastauksissaan muistutuksesta liittyen lapsen oikeuksien sopimuksen sisällyttämisestä opetussuunnitelmiin. Opetussuunnitelmien luettavuutta on pyritty useimmiten edistämään kirjoittamalla ne mahdollisimman tiiviiseen muotoon. Tällöin monet yksityiskohdat jäävät laajempien kokonaisuuksien kuvauksen alle. Tyypillinen esimerkki tästä on opetussuunnitelmiin kirjattu ”työhön liittyvä keskeinen lainsäädäntö, säädökset ja ohjelmat” – lauseke, joka monissa tapauksissa käytännössä sisältää myös lapsen oikeuksien sopimuksen. Tällöin jää kuitenkin opetussuunnitelmaa toteuttavien opettajien vastuulle mitkä lait, sopimukset ja ohjelmat hän kulloinkin nostaa tarkasteluun ja millä tasolla hän kunkin kokonaisuuden hallintaa opiskelijoilta edellyttää. Ja täten myös lapsen oikeuksien sopimus ei näyttäydä korkeakoulun ulkopuolelle eikä aina sen omille opiskelijoille tai henkilökunnallekaan koulutusohjelman opetukseen sisältyvänä keskeisenä asiakirjana.

Helsingin yliopiston Avoin yliopisto Suomessa on tarjonnut ainoana oikeuksien – opintoja kokonaisuutena. Opintoihin osallistuneiden määrä on laskenut kolmessa vuodessa ensimmäisestä toteutuskerrasta vuodelta 2007 merkittävästi. Avoin yliopisto on tehnyt päätöksen olla toteuttamatta opintokokonaisuutta lukuvuonna 2011-2012. Opintokokonaisuus on osoittautunut kalliiksi toteuttaa ja Helsingin yliopiston tiedekuntien sitoutuminen sen toteuttamiseen ei ole saavuttanut institutionaalista tasoa vaan on ollut yksittäisten asiaan vihkiytyneiden henkilöiden varassa. Lisäksi siihen on jouduttu palkkaamaan paljon ulkopuolisia asiantuntijoita luennoitsijoiksi. Helsingin avoimen yliopiston opintotoimiston havainnot ovat, että lapsen oikeudet -opinnoille on vielä valtakunnallista kysyntää. Opetukseen tulisi voida olla mahdollista osallistua ilman, että tarvitsee matkustaa Helsingissä järjestettävillä luennoilla. Luento-opetuksesta olisikin perusteltua siirtyä etäopinnot mahdollistavaan malliin. Opinnot tulisi voida suurelta osin voida

suorittaa esimerkiksi verkko-opintoina. Monessa vastaavassa valtakunnallisessa koulutuskokonaisuudessa on löydetty vaihtoehdoksi ns. blended- opinnot, jossa yhdistetään lähiopetusta, verkkoluentoja ja verkkotyöskentelyä.

Merkittävä osa ammattikorkeakoulujen opinnoista suoritetaan harjoitteluna jossain työelämän organisaatiossa. Myös yliopistoissa esimerkiksi opettajaopintoihin kuuluu pakollisena osana harjoittelujakso kouluissa. Opiskelijat voisivat olla merkittäviä lapsen oikeuksien sopimuksesta tiedottajia harjoittelunsa aikana, jos heitä ohjeistettaisiin tarkastelemaan työelämän käytänteitä lapsen oikeuksien sopimuksen näkökulmasta ja käymään aiheesta keskustelua ammatissa jo toimivien kanssa. Vain muutamassa korkeakoulussa on huomioita tämä näkökulma, vaikka harjoittelijoiden tiedostetaan tuovan uutta osaamista ja näkökulmaa organisaatioihin harjoittelunsa aikana. Harjoittelut mahdollistaisivat myös lasten parissa tehtävän monialaisen yhteistyön tarkastelun ja oman alan roolin tarkastelun osana kokonaisuutta. Harjoittelujen aikana esimerkiksi opettajaopiskelija voisi ohjatusti tarkastella omaa työtänsä suhteessa sosiaalityöntekijöiden, nuorisotyöntekijöiden, koulukuraattoreiden ja terveydenhoitajien rooleihin lapsen oikeuksien edistäjänä kokonaisvaltaisesti.

Akateemisesti lapsen oikeuksien sopimus on vielä aika vähän tutkittu aihekokonaisuus, työelämälähtöisesti sen toimeenpanoa on tutkittu enemmän. Lapsen oikeuksien sopimus hakusanalla löytyy viime vuosilta useita opinnäytetöitä ja pro gradu töitä (liite 3), joka toisaalta kertoo opiskelijoiden kiinnostuvan lapsen oikeuksien sopimuksesta opintojensa aikana ja kokevansa sen keskeiseksi omaan ammattialaan liittyväksi asiakirjaksi. Lapsen oikeuksien sopimus ei kuitenkaan löydy esimerkiksi asiasanana ammattikorkeakoulujen yhteisestä opinnäytetyö Theseus - tietokannasta, joten tarkkaa tietoa kaikista lapsen oikeuksien sopimusta tavalla tai toisella käsittelevistä opinnäytetöistä on vaikeaa saada. Asiasanoilla ”lapsen oikeudet” löytyy 90 opinnäytetyötä ja ”lapsen oikeuksien sopimus” 99 opinnäytetyötä. Opinnäytetyöt, pro gradu - tutkielmat sekä korkeakoulujen tutkimukset tuottavat paljon uutta tietoa ja kehittävät yhteiskuntaa ja työelämän käytäntöjä lapsen oikeuksien näkökulmasta. Näiden töiden yhteen kerääminen ja niistä tiedottaminen koordinoitusti on yksi kehittämistarve, jolloin myös yli-

opistojen ja ammattikorkeakoulujen yhteistyö lapsen oikeuksiin liittyvässä opetuksessa ja kehittämistyössä tiivistyisi.

Lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteet voidaan tiivistää kolmeen teemaan: lapsen oikeuteen erityiseen suojeluun ja hoivaan (protection), riittävään osuuteen yhteiskunnan voimavaroista (provision) sekä oikeus osallistua ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti itseään koskevaan päätöksentekoon (participation).

Selvitystyö osoittaa, että kukin koulutusala nostaa esille opetuksessaan oman alansa kannalta keskeiset näkökulmat lapsen oikeuksien sopimukselta. Lapsen oikeuksien sopimus ja sen periaatteet ovat kuitenkin kokonaisuus, jossa yhtä sen periaatetta tai pykälää ei voi tarkastella irrallaan kokonaisuudesta. Lapsen arki on moninaista ja hänen oikeutensa turvaaminen yhteiskunnan eri aloilla on aina usean aikuisen ammattilaisen yhteinen velvollisuus. Lapsi ei ole koskaan vain oppilas, potilas, rikollinen, lapsen suojelun asiakas tai osallistuja. Lapsen oikeuksien toteutumisen turvaaminen yhteiskunnassa edellyttää kunkin ammattilaisen määrittelevän oman roolinsa lapsen hyvinvoinnin turvaavassa työssä ja ymmärtävän lapsen aseman yhteiskunnassa kokonaisvaltaisesti. Moniammatillisuuteen perustuvassa lapsi- ja nuorisotyössä on merkityksellistä, että kukin toimija ymmärtää oman ja muiden toimijoiden ammatillisen osaamisen vahvuudet ja heikkoudet lapsen oikeuksien edistäjänä.

Lapsen oikeus erityissuojeluun sisältyy kiinteästi osaksi lasten parissa työskentelevien opintoja erityisesti sosiaali- ja terveystalalla. Lastensuojelulaki määrittää selkeästi ammattilaisten velvollisuudet ja koulutuksen järjestäjät huolehtivat, että kaikki lapsen parissa työskentelemään valmistuvat ammatilliset tuntevat lain velvoitteet oman toimenkuvansa näkökulmasta. Muiden alojen koulutuksessa, esimerkiksi kasvatusalalla, eivät kaikki koulutusta tarjoavat korkeakoulut ole sisällyttäneet lapsensuojelunäkökulmaa osaksi ammatillisia pakollisia oppisisältöjä. Vastausten pohjalta ei näyttäydä myöskään eri koulutusalojen korkeakouluopettajien käsittelevän yhdessä opiskelijoiden kanssa oman alan ammattilaisten roolia osana lapsen kokonaisvaltaista hyvinvoinnin turvaamista ja sitä kautta lapsen edun toteutumisen varmistamista yhteiskunnassa.

Lapsen oikeuksiin kiinteästi kuuluva periaate, että lapsille on varattava yhteiskunnassa riittävä osuus sen voimavaroista (provision), ei näyttyädy korkeakoulujen vastauksissa. Tämä periaate on tietysti haastavaa tunnistaa erityisenä osana opintoja ja määrittää kenen vastuulla sen toteutuminen yhteiskunnassa on. Se liittyy lähtökohtaisesti kaikkeen yhteiskunnalliseen toimintaan ja kaikkiin aloihin. Läpileikkaavana näkökulmana täydennyskoulutuksen ja erityiskurssien tarjoaminen siitä kaikille ammattilaisille on haastavaa.

Lapsen oikeus osallistua ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti itseään koskevaan päätöksentekoon (participation) näyttyy usein keskeisenä periaatteena kasvatus-, ja sosiaali- ja terveysalan opinnoissa. Monet korkeakoulujen opettajat kuvaavat lasten osallisuuden olevan keskeinen osa opetuksen lähtökohtia ja opettamaansa ammattitaitoa. Kuitenkin lapset itse ja lasten parissa työskentelevät kokevat sekä kansalliset ja kansainväliset tutkimukset osoittavat, että lasten ja nuorten osallisuuden edistämässä käytännön tasolla suomalaisessa yhteiskunnassa on vielä paljon kehitettävää. Tämä siitakin huolimatta, että alle 18-vuotiaiden oikeus osallistua on kirjattu selkeäsanaisesti lapsen oikeuksien sopimuksen lisäksi perustuslain kolmeen pykälää (2§, 6§ ja 14§), nuorisolain 8 pykälään sekä lastensuojelulain useisiin kohtiin.

Osallisuutta edistävät rakenteet (lasten ja nuorten vaikuttamisjärjestelmät) ovat yleistyneet Suomessa, mutta eivät ole käytännössä vahvistaneet nuorten osallisuutta toivotulla tavalla. Tästä ovat YK:n lapsen oikeuksien komitea sekä muut kansainväliset arvioijat antaneet palautetta Suomelle. Viimeisin kriittinen arviointi on Euroopan neuvoston marraskuussa 2010 julkaisemassa katsauksessa lasten ja nuorten osallisuutta koskeviin politiikkaohjelmiin Suomessa. Arviossa korostuu kehitystarpeina osallistamisen kulttuurin juurruttaminen sekä aikuisten toimintatapojen uudistaminen, missä koulutuksella on merkittävä rooli. (Euroopan neuvosto)

Lasten osallisuuden vahvistaminen on pitkäkestoinen prosessi, joka vaatii lasten parissa työskenteleviltä aivan omanlaistaan ammattitaitoa. Lapsen osallisuuden tunteen vahvistaminen vaatii lapsen parissa työskenteleviltä yhteiskunnan rakenteiden ja omien ammatillisten käytäntöjen ja roolin lapsen osallisuuden edistäjänä kriittistä tarkastelua. Jotta lapsen oikeuksien sopimuksen ja suomalaisen lainsäädännön määrittelemä lasten osallisuus voisi toteutua, tulisi ammattilaisilla olla osaaminen edistää sitä käytännössä eikä

vain omata lapsen osallisuutta kunnioittava asenne. Asenne on ensimmäinen askel, mutta se ei riitä ilman käytännön osaamista edistää lasten osallisuutta. Tästä näkökulmasta olisi tarpeen edistää lapsen oikeuksien sopimuksen määrittelemiä osallistumisvelvoitteiden toteutumista Suomessa. Tämä tarkoittaa lapsen ja nuoren kohtaamista yksilöinä (”asiakkaina”), lapsille ja nuorille kertyvän kokemustiedon hyödyntämistä palveluiden kehittämisessä sekä lasten ja nuorten kansalaisuutta tukevia rakenteita (nuorisovaltuustot, oppilaskunnat, lasten parlamentit).

Tulisi selvittää millaisia merkityksiä lasten parissa toimivat eri alojen ammattilaiset osallistumiselle ja osallistumisoikeuksille antavat ja millä keinoin he kokevat mahdollistavansa käytännössä lapsen osallisuuden toteutumisen. Kysymys liittyy myös laajempaan lasten ja nuorten parissa työskentelevien pätevyysvaatimukseen. Onko osallisuuden edistäminen yksi keskeinen lasten ja nuorten parissa työskentelevien osaamisalue ja millä tutkinnoilla siihen voi saada osaamisen ja pätevyuden?

Keskeinen kysymys kokonaisuudessaan on, nähdäänkö suomalaisissa korkeakouluissa ja valtionhallinnossa lapsen oikeuksiin liittyvä opetus yleisenä sopimuksesta tiedottamisena vai osana laajempaa tavoitteellista ihmisoikeuskasvatusta. Tähän korkeakoulujen vastaukset ja opetussisältöjen kuvaukset eivät anna yksiselitteistä vastausta, mutta yleistyksenä voi lapsen oikeuksien sisällyttämisen suomalaisiin korkeakouluopintoihin sanoa jäävän usein hyvin pinnalliseksi. Monissa korkeakouluissa lapsen oikeuksien sopimus on kyllä sisällytetty mainintana osaksi opetusta, mutta sen velvoitteiden täyttämiseen ei tuleville ammattilaisille anneta käytännön työhön malleja ja käytöteoriaa. Vastapainona tähän osassa vastauksia konkreettisesti osoitetaan, että opetuksessa on selkeä ihmisoikeuskasvatuksellinen näkökulma ja sopimuksen sisältöjä ja tavoitteita tarkastellaan kriittisesti osana omaa ammatitaitoa ja vastuuta yksilönä ja ammattilaisena.

Ihmisoikeuskasvatus määritellään Suomessa usein osaksi kansainvälisyyskasvatusta. Valtiohallinnon kansainvälisyyskasvatus 2010 – toimenpideohjelman määritelmää mukaillen kansainvälisyyskasvatus on toimintaa, joka ohjaa yksilökohtaiseen globaaliin vastuuseen ja yhteisölliseen maailmanlaajuiseen vastuuseen; maailmankansalaisen etiikkaan, joka puolestaan perustuu oikeudenmukaisuuteen ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen ja tukee kas-

vua kriittiseksi kansalaiseksi. Kansainvälisyyskasvatus on prosessi, joka auttaa ymmärtämään ja arvostamaan erilaisuutta ja erilaisia kulttuureja. (Kansainvälisyyskasvatus 2010, 13-16).

Lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteet ja näkökulmat kiinnittyvät siis selkeästi osaksi kansainvälisyyskasvatuksen sisältöjä. Kansainvälisyyskasvatus 2010 – ohjelma on arvioitu viimeisen vuoden aikana ja Opetus- ja kulttuuriministeriö julkaisi ohjelmaa koskevan professori emerita Rauni Räsänen tekemän arviointiraportin maaliskuussa 2011. Siinä hän esittää opetus- ja kulttuuriministeriölle kaksikymmentä suositusta jatkotoimenpiteiksi. Yksi keskeisistä hänen esittämistään näkökulmista on formaalin koulutuksen merkittävä rooli kansainvälisyyskasvatuksen kehittämisessä ja toteuttamisessa Suomessa. Räsänen esittää, että etenkin opetussuunnitelmien uudistamisprosessiin ja opetusalan henkilöstön koulutukseen tulee tulevaisuudessa kiinnittää huomiota.

On perusteltua tarkastella lapsen oikeuksien sopimusta ja siihen liittyvää koulutusta osana laajempaa kansainvälisyyskasvatuksen viitekehystä, erityisesti ihmisoikeuskasvatuksen ja aktiiviseksi kansalaiseksi kasvamisen ja kasvattamisen näkökulmista. Tällöin Kansainvälisyyskasvatus 2010 -ohjelman arviointiraportin esittämät kansainvälisyyskasvatuksen näkökulmat on hyvä ottaa yhtenä näkökulmana huomioon lapsen oikeuksiin liittyvän koulutuksen kehittämisessä Suomessa.

Toinen merkittävä viime aikoina julkaistu selvitys, joka liittyy lapsen oikeuksiin ja joka antaa selkeitä kehittämissuhteita valtiovalle ja koulutusorganisaatioille on Kari Huotarin, Sinikka Törmän ja Kati Tuokkolan tekemä Syrjintä koulutuksessa ja vapaa-ajalla -tutkimus. Raportin kirjoittajat nostavat keskiöön syrjinnänvastaisessa toiminnassa opettajat, joiden suhtautumisella on suuri merkitys lasten ja nuorten asenteisiin ja esittää, että selvityksen tulosten perusteella on välttämätöntä saada aikaan koulukohtaiset, kaikkia koulutustasoja koskevat, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmat, joiden laadintaa ja laatua myös seurataan. Suunnitelmiin tulee kirjata selkeästi kaikkien vähemmistöryhmien yhtäläiset oikeudet sekä toimet, joiden avulla yhdenvertaisuus koulussa aiotaan turvata. Lapsen oikeuksien toteutumisesta erityisesti eri vähemmistöihin kuuluvien lasten kohdalla myös YK:n lapsen oikeuksien komitea on antanut Suomelle kehittämissuosituksia.

Tulevaisuudessa suomalaisten korkeakoulujen kannattaisi myös hyödyntää muissa maissa olevia lapsen oikeuksiin liittyvää osaamista. Tällä hetkellä yksikään korkeakoulu ei maininnut tekevänsä kansainvälisestä korkeakoulu-yhteistyötä liittyen lapsen oikeuksien tematiikkaan. Yksi mahdollisuus kehittää lapsen oikeuksien osaamista on luoda kumppanuuksia ulkomaisten lapsen oikeuksista opintokokonaisuuksia tarjoaviin korkeakouluihin ja mahdollistaa henkilökunta- ja opiskelijavaihtoa korkeakoulujen välillä. Myös yhteisiä etäopintoja toisista yliopistoista voisi luoda yli valtion rajojen. Näin suomalaiset korkeakoulut pääsisivät mukaan lapsen oikeuksiin liittyvään kansainväliseen tutkimukseen ja työelämälähtöiseen kehittämiseen.

6. Lapsen oikeuksien osaaminen tulevaisuudessa – esitykset kehittämiseen

Tässä luvussa pyritään vielä vastaamaan toimeksiannon asettamaan kysymykseen ”mikä tai mitkä koulutusyksiköt voivat olla valtakunnallisina lapsen oikeuksien koulutuksen kehittämisestä vastaavia toimijoita”. Kuten tässä selvityksessä on monesti tuotu esille, sisältyy lapsen oikeuksien sopimus ja sen näkökulmat monipuolisesti lasten ja nuorten parissa sekä heitä varten työskentelevien koulutuksen perusteisiin suomalaisissa korkeakouluissa. Toisaalta käytännön sovellutuksissa tunnistetaan olevan vielä paljon kehittämisen varaa.

Tämä on hyvä lähtökohta kehittää toimintaa ja ottaa tarkasteluun minikälaista täydentävää koulutusta lapsen oikeuksista Suomessa vielä tarvitaan. Yksittäiset valtakunnalliset toimijathan eivät millään voi paikata perustyoössä olevia puutteita, mutta voivat tarjota täydentävää näkökulmaa aiheeseen sekä mahdollistaa kokemusten jakamisen ja sitä kautta kehittää toimintaa yhdessä eri toimijoiden kanssa.

On tarkoituksenmukaista ja tarpeellista kerätä Suomessa tieto lapsen oikeuksien osaamisesta yhteen ja tarjota sen pohjalta mahdollisuus kokemusten jakamiseen, kehittämiseen ja innovointiin. Eri alojen opiskelijoille ja jo työelämässä oleville ammattilaisille tulisi tarjota mahdollisuutta moniammatilliseen näkökulmien ja kokemusten jakamiseen monitieteelliseen lisäkoulutuksen kautta.

Suomessa Lapsiasiavaltuutetun toimisto on valtion hallinnossa lapsen oikeuksien osaamiskeskus. Kuitenkaan Lapsiasiavaltuutetun toimiston tehtäväksi ei ole määritelty kehittää suomalaista korkeakoulutusta eikä sillä ole varattu resursseja tarjota opetusta opiskelijoille tai täydennyskoulutusta ammattilaisille. Lähtökohtana lapsen oikeuksien koulutuksen kehittämisessä tulee kuitenkin olla Lapsiasiavaltuutetun toimiston asiantuntemuksen

hyödyntäminen. Lisäksi myös useilla järjestöillä kuten esimerkiksi Suomen UNICEFilla on alalla merkittävää asiantuntemusta.

Eduskunta päätti 8. maaliskuuta 2011 Suomeen perustettavasta ihmisoikeuskeskuksesta. Ihmisoikeuskeskuksen tarkoitus on täyttää YK:n yleiskokouksen vuonna 1993 vahvistamat ns. Pariisin periaatteet, joiden mukaan valtioiden tulee perustaa riippumaton ja itsenäinen instituutio edistämään ja turvaamaan ihmisoikeuksien toteutumista kansallisella tasolla. Pariisin periaatteiden mukaisesti perustettavalle instituutiolle tulee antaa laaja tehtäväkuva myös koulutuksessa. Tulevalle ihmisoikeuskeskukselle on säädetyt asiantuntija-, koulutus-, lausunto-, neuvonta-, selvitys-, seuranta- ja tiedotustehtäviä ja ne on tarkoitettu kattamaan sekä perustuslaissa turvatut perusoikeudet että kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin sisältyvät ihmisoikeudet. Selvityksen tekohetkellä on vielä epävarmaa millainen rakenne ja resurssit perustettavalle ihmisoikeuskeskukselle määritellään. Lakiesityksessä todetaan, että toiminta on sovittava yhteen lapsiasiavaltuutetun toimistolle säädetyin lapsen oikeuksien edistämistehtävän kanssa. Jatkossa määriteltäessä tahoja, jotka voivat vastata valtakunnallisesti lapsen oikeuksien koulutuksen kehittämisestä, voisi ihmisoikeuskeskuksella olla luonteva rooli eri toimijat yhteistyöhön kokoavana instituutiona. (Ihmisoikeusinstituutiotyöryhmän raportti)

Kuten johdannossa jo kuvattiin, korostuu ammattikorkeakoulujen toiminnassa erityisesti yhteys työelämään ja alueelliseen kehittämiseen. Tämä tehtävä on myös kirjattu selkeäsanaisesti ammattikorkeakoululakiin. Ammattikorkeakoulut ovat oman alueensa tärkeitä kehittäjiä ja opiskelijat suorittavat opintojaan läheisessä yhteistyössä työelämän toimijoiden kanssa.

Ammattikorkeakoulujen tehtävänä on antaa työelämän ja sen kehittämisen vaatimuksiin perustuvaa korkeakouluopetusta ammatillisiin asiantuntijatehtäviin. Ammattikorkeakoulujen opetuksen ytimessä on opetushenkilökunnan käytännön työelämän kokemus ja sieltä nousseiden työelämään tarpeiden tuntemus. Lapsen oikeuksien toteutumisen näkökulmasta olisi erityisen tärkeää tarkastella sopimuksen sisältöjä osana työelämän käytäntöjä ja siten kehittää yhdessä opiskelijoiden kanssa taitoja lapsen oikeuksien edistämiseen osana kunkin ammattiosaamista. Ammattikorkeakoulun työ-

elämälähtöinen ja soveltava ote opetukseen palvelisi opiskelijoiden ja työelämän tarpeita liittyen lapsen oikeuksiin.

HUMAK valtakunnallisena ammattikorkeakouluna, jonka ydinosaamisalueeseen liittyvät lapsen oikeudet ja erityisesti osallisuuskysymykset, on yksi mahdollinen koordinoiva taho lapsen oikeuksien kehittämiskeskukselle. HUMAKin vahvuutena on laaja-alainen osaaminen lapsi- ja nuorisotyöstä. HUMAKissa on vuosia kehitetty malleja monialaiseen yhteistyöhön lapsi- ja nuorisotyön eri toimintaympäristöissä, ja erityisesti kouluissa tehtävään moniammatilliseen työhön.

Humanistinen ammattikorkeakoulu on kiinnostunut ottamaan lapsen oikeudet osaksi omaa täydennyskoulutustarjontaansa ja kehittämään Suomessa lapsen oikeuksien osaamista monitieteellisestä näkökulmasta yhdessä muiden korkeakoulujen kanssa.

Itä-Suomen yliopistolla on osaaminen ja kiinnostus sosiaalityön ja lastensuojelun näkökulmasta kehittää lapsen oikeuksien periaatteiden toteutumista Suomessa. Sen yhteiskuntatieteiden laitoksella valmistellaan parhaillaan lapsen oikeuksien opetuskokonaisuutta tarjottavaksi maanlaajuisesti verkko-opintoina sosiaalityön pää- ja sivuaineopiskelijoille valtakunnallisen sosiaalityön yliopistoverkoston eli Sosnetin kautta.

Varhaiskasvatuksen saralla Jyväskylän yliopiston kasvatustieteenlaitoksella on tehty paljon lapsen oikeuksien sopimuksiin liittyvää tutkimusta ja kehittämistyötä. Siellä lapsen oikeuksien sopimuksen periaatteet näkyvät myös keskeisenä painopistealueena tutkintoon johtavassa koulutuksessa.

Opettajakoulutuksessa enorssi – verkosto olisi luonteva taho lapsen oikeuksien kehittämistyössä ja erityisesti opettajien koulutuksen näkökulman tuomisessa siihen. Enorssi on suomalaisten harjoittelukoulujen ja opettajakouluttajien verkosto, jonka tavoitteena on luoda yhteistyömuotoja, joiden myötä opetukseen, ohjattuun harjoitteluun, tutkimus-, kokeilu-, kehittämistoimintaan sekä täydennyskoulutukseen liittyvää asiantuntijuutta, osaamista ja materiaaleja jaetaan.

Mikä tahansa on tuleva malli edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa, korkeakouluilla on siinä työssä perusteltua olla merkittävä rooli. Sopiva malli löytyy läheltä Ruotsissa Örebron yliopiston hallinnoimasta Barnrättsakademista. Samantyyppinen osaamis- ja koulutusorganisaatio voi-

si valtakunnallisena toimijana vastata Suomessa olevaan täydennyskoulutustarpeeseen ja koulutuksen kehittämisen haasteisiin lapsen oikeuksien saralla.

Perusteltua olisi yhdistää kehittämiskeskuksessa eri alojen osaaminen ja verkostot. Kehittämiskeskus soveltuisi luontevasti osaksi HUMAKin toimintaa ja keskeisiä yhteistyökumppaneita lapsen oikeuksien koulutuksen kehittämistyössä voisivat tällöin olla Lapsiasiavaltuutetun toimisto, lapsi- ja nuorisojärjestöt, Itä-Suomen yliopiston yhteiskuntatieteiden laitos, Jyväskylän yliopiston kasvatustieteiden laitos ja siellä erityisesti varhaiskasvatus, enorssi ja opettajakoulutuslaitokset. Lisäksi on tarpeen huomioida oikeustieteen alan verkostointi osaksi kokonaisuutta.

Valtioneuvosto hyväksyy joka neljäs vuosi koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman, jossa se määrittelee lähivuosien koulutus- ja tutkimuspoliittiset linjaukset. Hallitusohjelman, koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelman ja lainsäädännön lisäksi opetus- ja kulttuuriministeriö ohjaa korkeakouluja erilaisilla sopimuksilla. Ministeriö määrittää suomalaisen koulutuspolitiikan suuntaviivat ja strategiset linjaukset ja valvoo kaikkea valtion budjettiin sidottua koulutustarjontaa sekä valmistelee koulutusta koskevan lainsäädännön ja valtioneuvoston päätökset. Opetushallitus taas resurssoi erityisesti opettajien täydennyskoulutusta sekä linjaa eri ammattialojen koulutussisältöjä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö voi myös myöntää erillistä hankerahoitusta korkeakouluille tärkeäksi katsomaansa toimintaan. Ruotsin Barnrättssakademin toimi ensimmäiset kaksi vuotta ministeriön erillisen hankerahoituksen turvin.

Lapsen oikeuksien koulutuksen kehittämistyössä Suomessa olisi seuraavassa vaiheessa tarpeen, että opetus- ja kulttuuriministeriö määrittelisi mille korkeakoululle lapsen oikeuksiin liittyvän koulutuksen kansallinen kehittämisvastuu kuuluu sekä osoittaa siihen tarpeelliset voimavarat. Lisäksi koulutuksesta vastaavan yksikön on tarpeen koota tuekseen korkeakouluita koostuva verkosto ja laajempi kansallinen ohjausryhmä, johon kuuluisivat merkittävät alan kansalliset toimijat.

LÄHTEET

Tutkimukset, selvitykset ja raportit:

Euroopan neuvoston katsaus lasten ja nuorten osallisuutta koskeviin poliittikkaohjelmiin Suomessa. 2010 (julkaistaan suomeksi huhtikuussa 2011)

Huotari, Törmä ja Tuokkola, 2011. Syrjintä koulutuksessa ja vapaa-ajalla: Erityistarkastelussa seksuaali- ja sukupuolivähemmistöihin kuuluvien nuorten syrjintäkokemukset toisen asteen oppilaitoksissa. Sisäasiainministeriön julkaisut 11/2011

Ihmisoikeusinstituuttiotyöryhmän raportti: Oikeusministeriön julkaisu/Mietintöjä ja lausuntoja Sarjanumero 45/2010

Nielikäinen, Justiina. 2009, OIKEUTTAJAT - Tutkimus opettajien ja opettajaopiskelijoiden suhteesta lapsen oikeuksien sopimukseen osana kasvatus-työtä. Humanistisen ammattikorkeakoulun opinnäytetyö.

Räsänen, Rauni. 2011, Kansainvälisyyskasvatus 2010 -ohjelman arviointi. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2011:13

Selvitys YK:n lapsen oikeuksien yleissopimusta (LOS) koskevasta tiedotuksesta Suomessa. 2004. <http://www.unicef.fi/files/unicef/pdf/LOSselvitys.pdf>

Suomen lapsen oikeuksien määräaikaisraportit.
Kaikki osoitteessa: <http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?contentid=68142>

Ensimmäinen määräaikaisraportti (1995)

Toinen määräaikaisraportti (1998)

Kolmas määräaikaisraportti (2003)

Neljäs määräaikaisraportti (2008)

Yhdistyneiden Kansakuntien lapsen oikeuksien komitean päätösraportit Suomelle.

Kaikki osoitteessa: <http://formin.finland.fi/Public/default.aspx?contentid=68142>

Ensimmäinen komitean päätösraportti (1996)

Toinen komitean päätösraportti (2000)

Kolmas komitean päätösraportti (2005)

Valtiohallinnon ohjelmat ja strategiat:

Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämissuunnitelma 2007-2011.

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin politiikkaohjelma 2007.

Ihmisoikeusinstituutiotyöryhmän raportti. Oikeusministeriön julkaisu / Mietintöjä ja lausuntoja Sarjanumero 45/2010

Lapsen oikeuksien kansallinen viestintästrategia. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistio 2010:4

Kansainvälisyyskasvatus 2010 – toimenpideohjelma, Opetusministeriön julkaisu 2007:11

Määräykset, säädökset ja lait:

Ammattikorkeakoululaki (351/2003)

Laki lapsiasiavaltuutetusta (1221/2004)

Laki potilaan asemasta ja oikeuksista (785/1992)

Lastensuojelulaki (417/2007)

Nuorisolaki (72/2006)

Opetushallituksen määräys perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden 2004 täydentämiseen (41/011/2010)

Opetushallituksen määräys lukion opetussuunnitelman perusteiden 2003 täydentämiseen (42/011/2010)

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2004

Perusopetuslaki (628/1998)

Suomen perustuslaki (1999)

Yhdenvertaisuuslaki (21/2004)

Yleisoppimus lapsen oikeuksista (59/1991)

Muut:

Barnrättsakademin. Viitattu 30.3.2011

<http://www.oru.se/barnrattsakademin/>

Kenniscentrum Kinderrechten. Viitattu 30.3.2011 <http://www.keki.be>

Lapsiasiavaltuutettu. Viitattu 30.3.2011. <http://www.lapsiasia.fi>

Opetushallitus: suomalainen korkeakoulujärjestelmä. Viitattu 21.3.2011

Ammattikorkeakoulut: http://oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikorkeakoulut_ja_yliopistot/ammattikorkeakoulut

Yliopistot:

http://oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/ammattikorkeakoulut_ja_yliopistot/yliopistot

Unicef. Viitattu 15.2.2011. <http://www.unicef.fi>

LIITE 1

Hyvä vastaanottaja,

Teen opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta selvitystä lapsen oikeuksien sopimuksen ja sen näkökulmien sisällyttämisestä eri alojen korkeakouluopintoihin Suomessa.

Lapsen oikeuksien yleissopimus hyväksyttiin Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksessa vuonna 1989 ja Suomi allekirjoitti sen vuonna 1991. Sopimus velvoittaa, että viranomaisten on kaikissa lasta koskevissa toimenpiteissään ja päätöksissään arvioitava niiden vaikutukset lapseen, otettava huomioon lapsen etu ja kuunneltava lapsen mielipidettä.

Lapsen oikeudet on laaja asiakokonaisuus, jota voidaan tarkastella useasta eri näkökulmasta ja lapsen oikeudet koskevat paitsi suoranaisesti lasten parissa työskenteleviä ammattilaisia myös heitä, joiden päätöksillä tai teoilla on vaikutuksia lapsen oikeuksien toteutumiseen epäsuorasti. Jotta eri alojen ammattilaiset osaisivat huomioida lapsen oikeudet työssään, tulee heidän olla tietoisia sopimuksen olemassa olosta ja sisällöstä. Keskeinen kanava saada tietoa ja näkökulmaa lapsen oikeuksista omalla ammattialalla on tutkintoon johtava koulutus sekä täydennyskoulutus. Tällä hetkellä ei Suomessa ole koottua tietoa millä tavalla lapsen oikeuksien näkökulmat sisältyvät opetussuunnitelmiin tai opetussisältöihin korkeakoulujen tarjoamassa koulutuksessa. Tämän vuoksi opetus- ja kulttuuriministeriö on antanut Suomen Humanistiselle ammattikorkeakoululle toimeksiannon tehdä asiasta selvitys. Selvitys tullaan antamaan ministeriölle 31.3.2011 mennessä.

Nyt lähettämäni kyselyn tavoitteena on kartoittaa ne koulutusalat, joihin ensi vuoden alkupuolella tehtävä tarkempi selvitystyö rajataan. Pyydänkin teitä vastaamaan korkeakoulunne puolesta kyselyyn tai välittämään sen eteenpäin korkeakoulussanne parhaaksi katsomillenne henkilöille.

Kyselyyn vastaaminen vie vain muutamia minuutteja. Voitte vastata vain osaan kysymyksistä niin halutessanne. Jos lapsen oikeudet eivät ole osa korkeakoulunne koulutustarjontaa vastauksen antaminen kysymyksiin vie alle minuutin, mutta auttaa rajaamaan selvityksen jatkotyötä.

Suurkiitos ajastanne.

WEBROPOL-kysely:

Korkeakoulu, jonka puolesta kyselyyn vastaan:

Asemani kyseisessä korkeakoulussa:

1. Lapsen oikeuksien sopimus ja siinä määritellyt lapsen oikeuksien näkökulmat ovat osa korkeakoulumme opetusta:

Tutkintoon johtava koulutus

kyllä

ei

täydennyskoulutus:

kyllä

ei

joku muu: mikä

2. Lapsen oikeuksien sopimus ja siinä määritellyt lapsen oikeuksien näkökulmat ovat osa tutkintoon johtavaa koulutusta seuraavilla aloilla/yksiköissä valikko kaikista aloista
kohta muu

täydennyskoulutusta:

Mitä:

3. Annamme mielellämme lisätietoja lapsen oikeuksiin liittyvän opetuksen tilanteesta korkeakoulussamme:

kyllä

ei

Henkilöt korkeakoulussamme, joilta voitte pyytää tarkempaa tietoa lapsen oikeuksia koskevasta koulutuksesta:

Nimi   koulutusala

suurkiitos vastaamisestanne ja hyvää vuoden loppua toivottaen,

Riikka Jalonen
lehtori, Humanistinen ammattikorkeakoulu

Seuraavat kysymykset (tosin koulutusalaakohtaisesti joskus hieman muokattuina) lähetettiin kaikille niille koulutusohjelmille, tiedekunnille tai muille yksiköille, jotka vastasivat, että lapsen oikeuksien sopimus liittyy heidän opetusalaansa ja on osa koulutusta. Lisäksi ne on lähetetty tai tapaamisessa /puhelimitse kysytty kaikilta kasvatusalan, oikeustieteiden, teologian, lääketieteen sekä sosiaali- ja terveystieteiden koulutusyksiköiltä.

1. Miten kattavasti arvelette tiedekunnassanne opiskelevien opiskelijoiden saavat tietoa lapsen oikeuksista osana opintojaan?

2. Jos lapsen oikeudet ovat sisällytetyt tiedekuntanne opetukseen niin millä tavalla ne ovat sisällytetyt? Onko lapsen oikeudet kirjattu opetussuunnitelmaan, kurssikuvauksiin tai toteuttamissuunnitelmiin jollain määrättyillä kursseilla vai tulevatko ne mahdollisesta esille osana opintoja yliopisto-opettajien omien pedagogisten valintojen ja suunnittelun kautta?

Vaikka lapsen oikeuksia teillä ei olisi kirjattu opetussuunnitelmiin, eihän se tarkoita, että missään opinnoissa niitä ei käsiteltäisi. Tällöin yksittäisistä opintojaksoista vastaavat lehtorit voivat osata konkreettisella tasolla parhaiten vastata näihin kysymyksiini. Olisinkin kiitollinen jos välittäisit nämä kysymykseni sopivaksi katsomalle taholle koulutusyksikkönne sisällä.

LIITE 2

Selvityksen aikana seuraavat 41 korkeakoulua ovat vastanneet osaltaan lapsen oikeuksien sopimuksen ja sen näkökulmien sisällymiseen korkeakoulunsa opetukseen:

Aalto-yliopisto
Arcada - Nylands svenska yrkeshögskola
Diakonia-ammattikorkeakoulu
HAAGA-HELIA ammattikorkeakoulu
Helsingin yliopisto
Humanistinen ammattikorkeakoulu
Hämeen ammattikorkeakoulu
Itä-Suomen yliopisto
Jyväskylän ammattikorkeakoulu
Jyväskylän yliopisto
Kajaanin ammattikorkeakoulu
Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu
Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu -
Mellersta Österbottens yrkeshögskola
Kymenlaakson ammattikorkeakoulu
Lahden ammattikorkeakoulu
Laurea-ammattikorkeakoulu
Lapin yliopisto
Lappeenrannan teknillinen yliopisto
Maanpuolustuskorkeakoulu
Metropolia Ammattikorkeakoulu
Mikkelin ammattikorkeakoulu
Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Oulun yliopisto
Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu
Poliisiammattikorkeakoulu

Rovaniemen ammattikorkeakoulu
Saimaan ammattikorkeakoulu
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Savonia-ammattikorkeakoulu
Seinäjoen ammattikorkeakoulu
Svenska handelshögskolan
Tampereen ammattikorkeakoulu
Tampereen teknillinen yliopisto
Tampereen yliopisto
Teatterikorkeakoulu
Turun ammattikorkeakoulu
Turun yliopisto
Vaasan ammattikorkeakoulu - Vasa yrkeshögskola
Vaasan yliopisto
Yrkeshögskolan Novia
Åbo Akademi

LIITE 3

Lapsen oikeuksiin liittyvät väitöskirjat, Pro gradu-tutkielmat ja opinnäytetyöt

Väitöskirjat

Korpinen, Johanna (2008) Istuntoja institutionaalisen katseen alla : lastensuojelun suulliset käsittelyt hallinto-oikeudessa. Tampereen yliopisto. Väitöskirja.

Auvinen, Maija (2006) Huoltoriidat tuomioistuimissa : sosiaalitoimi selvittäjänä, sovittelijana, asiantuntijana. Turun yliopisto. Väitöskirja.

Laitinen, Merja (2004) Häväistyt ruumiit, rikotut mielet: tutkimus lapsina läheissuhteissa seksuaalisesti hyväksikäytettyjen naisten ja miesten elämästä. Lapin yliopisto. Väitöskirja.

Gottberg, Eva (1995) Perhe, elatus ja sosiaaliturva : tutkimus yksityisen ja julkisen elatusvastuun rajoista, rakenteesta ja toimivuudesta. Turun yliopisto. Väitöskirja.

Pro Gradu – tutkielmat

Aalto, Johanna (2001) Lapsen puhevallan käyttäminen ja kuuleminen erityisesti edunvalvontaoikeudessa. Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta. Pro gradu –tutkielma.

Ali-Keskikylä, Elina (2008) Lapsen tapaamisoikeus ja sen toteuttamisen ongelmakohtia. Turun yliopisto, Oikeustieteellinen tiedekunta. Pro gradu –tutkielma.

Eiranto, Oili: Lapsen asema ja oikeudet yhteiskunnallisessa kontekstissa : esimerkkinä Filippiinien lapsityö. Tampereen yliopisto, sosiaalipolitiikka. Pro gradu –tutkielma.

Grunn, Henrietta (2009) Lapsen etu ja sen toteuttaminen koulussa. Helsingin yliopisto, Kasvatustieteen laitos. Pro gradu –tutkielma.

Harilo, Kaija (1995) Lapsen vai aikuisen ehdoilla? : lapsen edun toteuttaminen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevissa keskusteluissa lasten vanhempien ja sosiaalityöntekijöiden kokemana. Tampereen yliopisto, kasvatustieteiden laitos, kasvatustiede. Pro gradu –tutkielma.

Havukainen, Satu (2007) Lasten oikeudet huostaanotto-prosessissa . Vaasan yliopisto, hallintotieteiden tiedekunta, julkisoikeus. Pro gradu –tutkielma.

Hämäläinen, Markku (2008).Saanko soittaa äidille? : tutkimus huostaanotetun lapsen yhteydenpidon rajoittamisesta. Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta, perhe- ja jäämistöoikeus. Pro gradu –tutkielma.

Ihanus, Nina (2002).Saako lasta tukistaa? lasten näkemyksiä ja kokemuksia ruumiillisesta kuristuksesta / Nina Ihanus. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, yhteiskuntapolitiikka. Pro gradu –tutkielma.

Jaatinen, Maria (2001) Suvaitsevaisuuskasvatuksen oikeuttaminen kristillisessä ajattelussa, valistusajattelussa, ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa ja lapsen oikeuksien julistuksessa. Oulun yliopisto, Kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö. Pro gradu –tutkielma.

Kiviniemi Tanja & Sipilä Minna (2008) ”Täytyyhän niillä meidän pikku asiakkailakin olla joku sananvalta mitä täällä tehään”. Lasten osallisuuden toteuttaminen esiopetuksessa. Jyväskylän yliopisto: Kasvatustieteen laitos, varhaiskasvatus. Pro gradu –tutkielma

Korppi Marika & Latvala Johanna. (2010) Osallistava vuorovaikutuksen malli lasten osallisuuden mahdollistajana. Jyväskylän yliopisto: Kasvatustieteen laitos. varhaiskasvatus. Pro gradu –tutkielma.

Koskela, Riitta (1998) Vähemmistöihin kuuluvien lasten kielelliset oikeudet kansainvälisissä asiakirjoissa Turun yliopisto, oikeustieteellinen tiedekunta. Pro gradu –tutkielma.

Koskikangas, Jaana (2000) Lastensuojelulaitossiirrot lapsen edun näkökulmasta. Tutkimus lastensuojelulaitossiirtojen syistä ja seurauksista. Oulun yliopisto, Käyttätymistieteiden yksikkö. Pro gradu –tutkielma.

Kosonen, Susanna (2005) Meillä on oikeus : Kuudesluokkalaisten käsityksiä lapsen oikeuksista. Oulun yliopisto, kasvatustieteiden ja opettajankoulutuksen yksikkö. Pro gradu –tutkielma.

Lantto, Marja-Leena (2009) Lastensuojelulain mukaiset avohuollon tukitoimet. Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, julkisoikeus. Pro gradu –tutkielma.

Laukkanen Mari. (2010) Lasten osallistumisoikeudet ja niiden toteutuminen päiväkotiryhmässä. Jyväskylän yliopisto: Kasvatustieteen laitos. varhaiskasvatus. Pro gradu –tutkielma.

Lipponen, Miia (2007) Valvotut tapaamiset lapsen edun näkökulmasta. Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Yhteiskuntapolitiikan laitos, Sosiaalityö. Pro gradu –tutkielma.

Lukkarinen, Saara (2003) Lapsen asema ja oikeudet hedelmöityshoidoissa. Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta, persoonallisuus-, perhe- ja jäämistöoikeus. Pro gradu –tutkielma.

Lytykäinen Eija (2010) Lasten osallisuus. Erityistä tukea tarvitsevien lasten ja vertaisryhmän lasten osallisuus päiväkodin arjessa. Jyväskylän yliopisto: Kasvatustieteen laitos. varhaiskasvatus. Pro gradu –tutkielma.

Mänty, Riikka (2010) Lapsen oikeus terveelliseen päiväkoti- ja oppimisympäristöön. Vaasan yliopisto, filosofinen tiedekunta, julkisoikeus. Pro gradu –tutkielma.

Männikkö Elina (2009) ”Aikuisten oikeesti”. Lapsidiskurssit lööppikeskusteluissa. Jyväskylän yliopisto: Kasvatustieteen laitos. . varhaiskasvatus Pro gradu –tutkielma.

Niemi, Laura (1995) Kenen taskussa on lapsen tahto? : tarvitaanko Suomessa lapsiasiavaltuutettua? Helsingin yliopisto, sosiaalipolitiikka. Pro gradu –tutkielma.

Niskanen, Tiina (2000) Perusoikeutena lapsen etu. Vaasan yliopisto, yhteiskuntatieteellinen tiedekunta, julkisoikeus. Pro gradu –tutkielma.

Paatelma, Tuula (1998) Lapsen vapauden rajoittaminen ja rajoittamisen oikeuttaminen. Helsingin yliopisto, Kasvatustieteen laitos. Pro gradu –tutkielma.

Puustinen, Johanna (2008) .Rakkauden rajoissa : näkökulmia lapsen ruumiilliseen kuritukseen Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Yhteiskuntapolitiikan laitos, Sosiaalityö. Pro gradu –tutkielma.

Päkkilä, Hanna (2005) Lapsen näkökulma ja kokemukset lastensuojelun sosiaalityön sijoitusprosessista : lapset ja sosiaalityöntekijät kertojina. Helsingin yliopisto, Yhteiskuntapolitiikan laitos, Sosiaalityö. Pro gradu –tutkielma.

Rasi, Tiia (2005) Parisuhdeväkivalta ja lapsen etu erotilanteessa sosiaalityöntekijöiden tulkittamana. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, sosiaalityö. Pro gradu –tutkielma.

Sainio, Tiina (1995) Opettaja vallankahvassa ja vallan kritiikki : Uudenmaan lääninhallitukselle v. 1990-1995 tehtyjen valituksien sisällönanalyysi. Helsingin yliopisto, Opettajankoulutuslaitos. Pro gradu –tutkielma.

Salomaa, Minna (2008) Sivullinen : lapsen oikeudet ja asema perheväkivallan sivustaseuraajana Tampereen yliopisto, oikeustieteiden laitos, julkisoikeus. Pro gradu –tutkielma.

Siivola, Sirkka-Liisa (2009) Lapsen etu huoltoratkaisuissa. Lapin yliopisto, yhteiskuntatieteiden tiedekunta, julkisoikeus. Pro gradu –tutkielma.

Tiilikainen, Tiina (2008) Osallistuminen, suojelu ja voimavarat lapsikeskeisessä lastensuojelutyössä Helsingin yliopisto, Valtiotieteellinen tiedekunta, Yhteiskuntapolitiikan laitos, Sosiaalityö, 2008. Pro gradu –tutkielma.

Ukkola, Elina (2007) Lapsen osallisuuden vahvistaminen lastensuojelun huoltosuunnitelmatyössä. Kuopion yliopisto, Sosiaalityön ja sosiaali-pedagogiikan laitos. Pro gradu –tutkielma.

Voutilainen, Tiina (2007) Lasten oikeuksien toteutumisen valvonta huostaanotossa ja sijaishuollossa. Vaasan yliopisto, hallintotieteiden tiedekunta, julkisoikeuden ja sosiologian laitos, julkisoikeus. Pro gradu –tutkielma.

Vähäpesola, Katja (2008) Lapsen osallistumisoikeudet ja edustaminen lapsioikeudessa. Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta, persoonallisuus-, perhe- ja jäämistöoikeus. Pro gradu –tutkielma.

Värre, Reija (2002) Yhteiskunnallinen interventio lapsen oikeutena. Lapin yliopisto, oikeustieteiden tiedekunta, lapsioikeus. Pro gradu –tutkielma.

Ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöt

Ala-Tulijoki, Anniina (2010) Lapsi asianomistajana rikosprosessissa . Vaasan ammattikorkeakoulu

Asunen, Marjo-Riitta (2006) Lapsi verkostotyön arjessa. Lahden ammattikorkeakoulu

Hakunti-Niemelä, Piia (2008) Lapsen etu huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevassa täytäntöönpanossa. Turun ammattikorkeakoulu

Hautamäki, Eija (2008) Lastensuojelulaki 2008 : ideoita lastensuojelulain perehdyttämiseen. Jyväskylän ammattikorkeakoulu JAMK

Häkkinen, Satu-Anna(2010) Lapsen oikeus osallistua, vaikuttaa ja tulla kuulluksi Tampereen kaupungin päiväkodeissa. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu

Kemppainen, Sari (2007) Lasten ja nuorten osallistumisen vaikuttavuuden arviointi kansainvälisyyskasvatuksessa - Tapaustutkimus Plan Suomi Säätiön ”Turpa Auki - Vapauta Loistosi” -rap-kilpailusta. Humanistinen ammattikorkeakoulu

Kemppi, Heli (2010) Tahdonvastainen huostaanotto ja dokumentointi - oikeusdogmaattinen näkökulma. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu

Komulainen, Suvi; Kokkonen, Jenna (2010)Todentuuko lapsen varhaiskasvatussuunnitelma? : Kokemuksia kasvattajilta. Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Korpela, Jarno; Salonsaari, Maiju (2009) Lapsen seksuaalisen hyväksikäytön kohtaamisen ammatillisia haasteita. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu

Kukkola, Enni (2007) Huostaanotetun lapsen osallisuus. Lahden ammattikorkeakoulu

Kuusinen, Ulla (2006) "Yks moka vielä ja se on lapset pois". Lahden ammattikorkeakoulu

Kuvaja, Helena (2009) Lastensuojelutarpeen selvitys osana lastensuojelutyötä : Odotuksia ja kokemuksia BARO-menetelmän käytöstä. Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Lihavainen, Tiina (2009) Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja sen kohtaaminen hoitotyössä: kansio lastensuojelulaitoksen henkilökunnalle. Satakunnan ammattikorkeakoulu

Mantila, Leena-Maija; Lukander, Anni (2009) "Kuka ottaa kokonaisvastuun lapsesta?": Avohuollon tukitoimenpitein päiväkotiin sijoitetut lapset Vaasassa. Vaasan ammattikorkeakoulu

Mäkinen, Tero (2010) Sijoitusprosessin lainmukainen toteuttuminen lapsen näkökulmasta pienryhmäkodissa. Hämeen ammattikorkeakoulu

Nielikäinen, Justiina (2009) Oikeuttajat : tutkimus opettajien ja opettajaopiskelijoiden suhteesta lapsen oikeuksien sopimukseen osana kasvatustyötä. Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Nikula, Minttu; Paloranta, Satu (2010) VERKOSTOVOIMAA JA LAPSEN OIKEUKSIA : Projektiopinnäytetyö Lapsen oikeuksien viikon järjestämisestä Kokkolassa 16.-22.11.2009. Keski-Pohjanmaan ammattikorkeakoulu

Savolainen, Laura; Östervik, Heidi (2008) "Ei se mikään kauhian helppo asia ole": opettajien näkemyksiä lastensuojeluilmoituksen tekemisestä. Satakunnan ammattikorkeakoulu,

Suuronen, Marja (2004) KULTTUURIENVÄLISEN YHTEISKUNNAN EDELLYTYKSET - Lapsen oikeuksien opintokokonaisuus kansainvälisyyskasvatuksen mallina. Humanistinen ammattikorkeakoulu

Tanskanen, Marja-Leena; Virmavaara, Laura (2009) MUUTOKSEN TUULET : Sosiaalityöntekijöiden kokemuksia lastensuojelulain uudistuksesta. Metropolia Ammattikorkeakoulu.

Teittinen, Henna (2006) "Lapsen äänen kuulija ja kuuntelija": selvitys lapsen oman työntekijän tarpeesta sijaisperheessä. Jyväskylän ammattikorkeakoulu JAMK

Timonen, Kristina (2009) Lapsen osallisuutta tukevat työtavat Tuomarilan perhetukikeskuksen lastenosastolla. Diakonia-ammattikorkeakoulu

Toivanen, Birgitta (2009) Matka ilmapalloilla: YK:n lapsen oikeudet tutuksi nukketeatterin keinoin. Mikkelin ammattikorkeakoulu.

Ylikantola, Sofia; Oinonen, Anne-Mari (2010) Kielihäiriöisen lapsen osallisuus lastensuojeluprosessissa. Jyväskylän ammattikorkeakoulu

Värtelä, Veera (2010) Lasten osallisuuden ja oikeuksien toteutuminen seurakunnan päiväkerhossa. Diakonia-ammattikorkeakoulu

Wetterstrand, Pilvi; Ahokas, Jonna; Holm, Viivi (2010) Lapsiin kohdistuva väkivalta ja kaltoinkohtelu. Mikkelin ammattikorkeakoulu

